

<https://ssoss.ui.ac.ir/?lang=en>

Strategic Research on Social Problems in Iran

E-ISSN: 2645-7539

Vol. 11, Issue 3, No.38, Autumn 2022, pp. 1-38

Received: 13.06.2022 Accepted: 02.01.2023

Research Paper

A Systematic Review of Articles Related to Administrative Corruption during 1380-1398 in Iran

Samad Beheshti*

Assistant Professor, Department of Social Sciences, Yasouj University, Yasouj, Iran

sbeheshty@yu.ac.ir

Fatemeh Nowrouzi

Department of Sociology, Payam-e Noor University, Tehran, Iran

f.nowrouzi@pnu.ac.ir

Introduction

It is about two decades that corruptions, especially administrative corruption, in different developed and underdeveloped societies have been the focus of researchers. In Iran, this issue has been criticized and explored thoroughly; however, a comprehensive review of the relevant articles and summarization of their results have not been undertaken in an organized manner. The purpose of this study was to summarize the results of these researches and provide a new understanding of this phenomenon in Iran. Administrative corruption is often defined as using administrative facilities for the benefits of individuals or groups, including employees and managers. Political corruption is also considered as a branch of administrative corruption, including any illegal, immoral, or unauthorized abuse of a public official for personal or temporary benefits. The present study first examined administrative corruption as one of the main types of corruptions and next analyzed political corruption since these two types of corruptions were closely related and most of the political corruptions were implemented and applied through the channel of the administrative system. The main questions of this article were as follows: 1) What results and findings have been reported in the scientific-research articles related to the mentioned topic in Iran? 2) How many studies related to the issues of administrative and political corruptions have been done in Iran? 3) Which groups are the target populations in the studies? 4) What research designs and sampling methods have been used in the studies? 5) What are the fields, backgrounds, and hypotheses of the research literature? 6) What are the research results and what reviews have been done in a general and comprehensive way?

Material & Methods

All the scientific research articles, which had addressed administrative corruptions and had been published between 2001 and 2019 and indexed in the 3 databases of Normags, Magiran, and SID as the important scientific databases of domestic publications in Iran were included in this research. In the first stage, the total number of articles (N=410) published in this field in different journals were identified. In this step, some of the pure professional scientific articles and extended ones were removed. In the second stage, based on the criterion of being scientific articles, 310 articles were excluded from the review process and 100 scientific-research

articles were retained. In the third stage, after reviewing the articles and matching their topics with the topic of this research, i.e. having the names of administrative and political corruptions in their titles, 21 articles were discarded and 79 articles were left for final screening. The method of this research was based on a systematic review and to this end, a checklist tool was used to collect the data.

Discussion of Results & Conclusion

Most of the articles on administrative corruption were written in the field of management and organization and those published in the field of sociology were scant. Thus,

*Corresponding author

Beheshti, S., and Nowrouzi, F. (2022). A systematic review of articles related to administrative corruption during 1380-1398 in Iran. *Strategic Research on Social Problems in Iran*, 11(3), 1-38.

2645-7539 / © 2022

This is an open access article under the CC BY-NC-ND/4.0/ License (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>).

<https://doi.org/10.22108/srsp.2023.133998.1810>

<https://dorl.net/dor/20.1001.1.26457539.1401.11.3.1.6>

sociologists should present more articles and studies in this field; otherwise, we will suffer from reductionism in such a way that its social and cultural roots are ignored because attention has been paid only to its managerial and organizational issues. The lack of a theoretical field and structuring of the framework were evident in the articles on administrative and political corruptions. The spatial distributions of the studies conducted in the subject area of this research showed inappropriate distributions of the studies in different provinces. Considering the administrative, political, and economic concentrations of Tehran as the capital of Iran, greater numbers of universities and monitoring centers in it, as well as occurrence of most of the media corruptions in Tehran, it seemed that Tehran Province was a more suitable research field for researchers compared to other provinces. A systematic review of the current articles clearly showed inadequacy of the methods used in relation to the issue of corruption. On the one hand, the natures of corruptions were hidden. It was necessary to investigate this issue more in its natural environment with a qualitative research method, which had been used in only 5% of the total researches and thus, quantitative methods prevailed. In relation to political corruption, a small number of field works had been done. In terms of both the causes and methods of corruptions, most of the articles had emphasized economic factors (salary and wages) and cultural factors (ethics) and thus, the economic consequences of corruption had been emphasized. Most of the proposals were about social, educational, cultural, and economic issues.

In total, the statistics showed the upward trend of the studies related to corruptions in Iran. The growing trend of examining these issues could be related to the growing number of corruption cases and their media coverage in the society. The levels of international sanctions had become more serious after 2013 and due to the need for secrecy to meet the needs of the country, the unfavorable economic conditions that had led to the widespread issuing of banknotes, reductions in the levels of domestic productions, sharp increase in the level of inflation, and as a result, disruption in the banking system in the country had become the basis for the emergence of a larger volume of corruption cases. In this situation, it seemed logical that the society had become more sensitive to this issue. Thus, the academic community should investigate this issue with more sensitivity.

The results revealed that both agent-oriented and structural views in these articles, but the structural views were stronger in relation to the causes of corruption. They could appropriately explain why corruption had occurred in Iran. By referring to all the findings of the reviewed researches, it could be concluded that corruption in Iran was not an individual issue lacking moral qualities, but a structural inefficiency that exposed people to corruption.

Keywords: Administrative Corruption, Systematic Study, Iran

References

Farhadi Nejjhad, M., and Legzian, M. (2011). Longitudinal survey on the causes of administrative corruption and its control methods, *Public Administration Perspective*, 2, 4, (In Persian).

- Abas Zadeh Vaghefi, Sh., Delkhal, G., and Forozandeh Dehkordi, L. (2017). Identifying natives causes of corruption: A case study of Tehran municipality, *Journal of Audit Science*, 17(68), 5-40 (In Persian).
- Alavi, M., Faghihi, A.H., MoosaKhani, M., and Najaf Beigi, R. (2018). Studying the roots of administrative corruption in government organizations of Iran. *Iranian Journal of Management Sciences*, 13(49), 1-37 (In Persian).
- Almasi, M., and Fatemi, M.H. (2018). *The report: Prevention and fight against corruption 1. Qualitative meta-analysis of corruption studies*, Public Sector Economics Studies (Management and Organization Group) (In Persian).
- Azimi, H., Attafar, A., and Shaemi Barzoki, A. (2010). Investigating effective managerial and organizational factors in administrative-financial corruption in government organizations in isfahan and zanjan provinces, *Strategic Management Thought*, 4(2), 129-147 (In Persian).
- Banerjee, A., Mullainathan, S., and Hanna, R. (2012). *Corruption*. NBER Working Paper Series.
- Bejani, H., and Rezaee, N.M. (2017). The meta-analysis of the job satisfaction surveys of NAJA staff, *Quarterly of Order and Security Guards*, 10(39), 29-48 (In Persian).
- Cintra, F.R., Cassol, A., Ribeiro, C.I., and Carvalho, A. O. (2017). Corruption and emerging markets: Systematic review of the most cited, *Research in International Business and Finance*, 45, 607-619.
- Dimant, E. (2016). The nature of corruption: An interdisciplinary perspective, *Economics Discussion Papers*, No. 2013-59, Kiel Institute for the World Economy, Germany, 1-65.
- Fakis, A., Hilliam, R., Stoneley, H., and Townend, M. (2014). Quantitative analysis of qualitative information from interviews: A systematic literature review, *Journal of Mixed Methods Research*, 8(2), 139-16.1
- Firouzjaeian, A.A., and Masoumeh, M. (2022). Systemic review of scientific studies on administrative corruption in Iran, *Biannual Journal of Social Problems of Iran*, 12(2), 201-220 (In Persian).
- Gans-Morse, J., Borges, M., Makarin, A., Mannah-Blankson, T., Nickow, A., and Zhang, D. (2018). Reducing bureaucratic corruption: Interdisciplinary perspectives on what works. *World Development*, 105, 171-188.
- Godarzi, M., Gorbani, M.H., PorSoltani, H., and Safari, H.R. (2012). Study of factors affecting the occurrence and growth of perceived and corruption and its control methods in iranian sports organizations, *Research in Sports Science*, 10, 39-56. (In Persian).
- Hacek, M., Kukovic, S., and Brezovsek, S.(2013). Problems of corruption and distrust in political and administrative institutions in Slovenia. *Communist and Post-Communist Studies*, 46, 225-261.
- Khedri, B., Mohammadzadeh Aghdam, A., and Momeni, M. (2016). The effective factors of corruption in governmental organizations of sanandaj city, *Social Welfare Quarterly*, 16 (60), 137-167 (In Persian).
- Ko, K., and Seong-Gin, M. (2014). The relationship between religion and corruption: Are the proposed causal links empirically valid?. *International Review of Public Administration*, 19(1), 44-62.
- Mohamadi, M. A., Vedadhir, A.A., Seyfi, A.R., and Moshagh, R. (2012). Meta-analysis of Poverty Studies in Iran, *Social Welfare Quarterly*, 12(45), 7-48 (In Persian).

- Mohamadi, M., and Masoumi, S.M. (2016). The necessities of media Equipping Strategy for Combating Political Corruption in Islamic Republic of Iran, *A Quarterly Scientific-Research Journal on Islamic Revolution Research*, 5(19), 239-259. (In Persian).
- Mohseni, F. (2013). Prevention of administrative corruption emphasizing information technology, *Judicial Law Views Quarterly (Law Views)*, 18(61), 131-174. (In Persian).
- Molina, E., Carella, L., Pacheco, A., Cruces, G., and Gasparini, L. (2017). Community monitoring interventions to curb corruption and increase access and quality in service delivery: A systematic review, *Journal Development Effectiveness*, 9(4), 462-499.
- Molina, E., Carella, L., Pacheco, A., Cruces, G., and Gasparini, L. (2016). Community monitoring interventions to curb corruption and increase access and quality of service delivery in low- and middle-income countries: A systematic review, *Campbell Systematic Reviews*, 12(1), 1-204.
- Moise, G. M. (2020). Corruption in the oil sector: A systematic review and critique of the Literature, *The Extractive Industries and Society*, 7(1), 217-239.
- Nikpour, A. (2016). The effect of organizational supervision dimensions through islamic approach on administrative corruption in state organizations of Iran from the employee's perspective. *Management in the Islamic University*, 5(11), 107-126. (In Persian).
- Onwujekw, O., Agwu, P., Orjiakor, C., McKee, M., Hutchinson, E., Mbach, C., Odii, A., Ogbozor, P., Obi, U., Ichoku, H., and Balabanova, D. (2019). Corruption in Anglophone West Africa health systems: A systematic review of its different variants and the factors that sustain them, *Health Policy and Planning*, 34(7), 529-543.
- Olukotun, A. (2015). *Refocusing the anti-corruption war*, The Punch, 14 August, p.64.
- Pande, R., and Olken, B. A. (2011). *Governance review paper*. JPAL governance initiative. Cambridge, MA: Abdul Latif Jameel Poverty Action Lab.
- Rose-Ackerman, S., and Palifka, B.J. (2016). *Corruption and government: Causes, consequences and reform*, Cambridge University Press, New York
- Sacks, A., and Larizza, M. (2012). *Why quality matters: rebuilding trustworthy local government in post-conflict Sierra Leone*. World Bank Policy Research Working Paper, (6021).
- Singer, M.M. (2013). *Bribery diminishes life satisfaction in the americas*. Americas Barometer Insights: 2013, Number 89. Latin American Public Opinion Project, Vanderbilt University. Nashville, Tennessee.
- Taleghani, G.R., Tabatabaei, Z., and Ghafary, A. (2014). The study of effective individual and organizational factors of administrative corruption in the bank sepah of qom province, *Organizational Culture Management*, 12(2), 235-253. (In Persian).
- Vensson, J. (2005). Eight questions about corruption. *Journal of Economic Perspectives*, 19 (5), 19-42.
- Villanueva, P.A.G. (2019). *Why civil society cannot battle it all alone: The roles of civil society environment*, Transparent Laws and Quality of Public Administration in Political Corruption Mitigation, *International Journal of Public Administration*,
- Xi, X., Li, Y., Liu, X., and WeiyuGan, X. (2016). Does religion matter to corruption? Evidence from China, Evidence from China, *China Economic Review*, 42, 34-49.
- Yazdanpanah, L., Hasandoust Farkhani, H., Bostani, D., and Rezaei, O. (2013). A study on the attitude of embezzlement and religiosity among the students of ShahidBahonar University in Kerman, *Journal of Sociological Studies of Youth*, 4(10), 137-160 (In Persian).
- Zarandi, S., Hamidi, Y., and Madani, G. (2017). Meta-analysis of factors affecting the corruption agencies in the Islamic Republic of Iran, *Majlis & Rahbord*, 24(91), 165-202 (In Persian).
- Zadeh Mohammadi, A., Soroush Far, Z., Ghulam Reza Kashi, F., and Ghulam Reza Kashi, F. (2015). A systematic review of research on drug abuse in adolescents, *Journal of Social Problems of Iran*. 6 (1), 107-130 (In Persian).

<https://doi.org/10.22108/srsp.2023.133998.1810>

<https://dorl.net/dor/20.1001.1.26457539.1401.11.3.1.6>

پژوهش‌های راهبردی مسائل اجتماعی ایران
سال یازدهم، شماره پیاپی (۳۸)، شماره سوم، پاییز ۱۴۰۱، ص ۱۱-۳۸
تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۳/۲۳ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۱۰/۱۲

مقاله پژوهشی

مرور نظام‌مند مقالات مرتبط با فساد اداری بین سال‌های ۱۳۸۰-۱۳۹۸ در ایران

سید صمد بهشتی ، استادیار، گروه جامعه‌شناسی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه یاسوج، یاسوج، ایران

sbeheshty@yu.ac.ir

فاطمه نوروزی، گروه آموزشی جامعه‌شناسی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران

fatemehnowrouzi@pnu.ac.ir

چکیده

مقدمه: حدود دو دهه است که فساد، به‌ویژه فساد اداری در جوامع مختلف توسعه‌یافته و غیر توسعه‌یافته درخور توجه محققان واقع شده است. در ایران نیز این موضوع بسیار نقد و بررسی شده است، ولی بررسی جامع این مقالات و جمع‌بندی نتایج آنها به‌صورت سازمان‌یافته، صورت نگرفته است. هدف مطالعه پیش رو، جمع‌بندی کلی نتایج این مقالات و ارائه درک تازه از این پدیده در ایران است. روش: روش مورد بررسی در این مقاله، مرور نظام‌مند است. جامعه آماری این تحقیق کلیه مقالات علمی-پژوهشی بود که در عنوان آنها فساد اداری آمده بود و بین سال‌های ۲۰۰۱ تا ۲۰۱۹ در سه پایگاه‌های اطلاعاتی نمایه و چاپ شده‌اند. در مجموع تعداد ۷۹ مقاله به‌عنوان حجم نمونه بررسی شد. برای جمع‌آوری داده در این تحقیق از ابزار چک‌لیست استفاده شد. یافته‌ها: تأکید بیشتر مقاله‌ها هم در علل و هم روش‌های مبارزه بر عوامل اقتصادی (حقوق و دستمزد) و عوامل فرهنگی (اخلاقیات) است و بر پیامدهای اقتصادی فساد بیشتر تأکید شده است. بیشتر پیشنهادها در حوزه اجتماعی، آموزشی، فرهنگی و اقتصادی است. بحث: نتایج نشان دادند در این مقالات هم نگاه عامل‌گرایانه و هم ساختارگرایانه دیده می‌شود؛ اما دیدگاه ساختارگرایانه در ارتباط با علل فساد قوی‌تر است و به نحو شایسته‌تری می‌تواند چرایی وقوع فساد را در ایران تبیین کند.

واژه‌های کلیدی: فساد اداری، مرور نظام‌مند، ایران.

نویسنده مسئول

بهشتی، ص. و نوروزی، ف. (۱۴۰۱). «مرور نظام‌مند مقالات مرتبط با فساد اداری بین سال‌های ۱۳۸۰-۱۳۹۸ در ایران». پژوهش‌های راهبردی مسائل اجتماعی ایران، ۱۱(۳)، ۱-۳۸.

2645-7539 / © 2022 University of Isfahan

This is an open access article under the CC BY-NC-ND/4.0/ License (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>).

<https://doi.org/10.22108/srsp.2023.133998.1810>

<https://dorl.net/dor/20.1001.1.26457539.1401.11.3.1.6>

مقدمه و بیان مسئله

فساد یکی از پدیده‌های جهانی است که از دیرباز با پیدایش شکل‌های اولیه حکومت وجود داشته است و عاملی مهم در ایجاد آسیب و ضرر به سیاست‌ها و منافع عمومی تلقی می‌شود (عظیمی و همکاران، ۱۳۸۹). فساد، «میزان اعمال قدرت عمومی برای منافع شخصی، اعم از فساد خرد و کلان، همچنین «تصرف» دولت توسط نخبگان و منافع شخصی تعریف شده است. فساد بیشتر به شکل رشوه و اخاذی صورت می‌گیرد؛ اما شامل سوءاستفاده از اطلاعات داخلی، کلاهبرداری در تدارکات، اختلاس پول عمومی و پول‌شویی نیز است (Xi et al., 2016).

انواع فساد در جوامع مختلف به فراخور وضعیت اقتصادی، اجتماعی و سیاسی و سطح توسعه آن مشاهده‌شدنی است. می‌توان انواع فساد را به کلان، خرد و میانه تقسیم کرد یا در جایی دیگر فساد را به اداری، سیاسی و مالی تقسیم می‌کنند. در برخی موارد دسته‌بندی‌های فساد با عنوان اختلاس، رشوه، زد و بند و... را به‌عنوان دسته‌بندی فساد عنوان می‌کنند. در هر حال همه انواع فساد به فراخور طول تاریخی ایران، در کشور مشاهده می‌شود.

یکی از مهم‌ترین گونه‌های فساد، فساد اداری است. فساد اداری را بیشتر به‌کارگیری امکانات اداری برای منفعت فردی یا گروهی تعریف کرده‌اند که کارمندان یا مدیران جز و کل را درگیر می‌کند. عباس‌زاده واقفی (۱۳۹۶) معتقد است بسیاری از کشورهای در حال توسعه، عامه مردم، سازمان‌های غیردولتی^۱ و رسانه‌ها، به فساد اداری به‌عنوان تنها عامل اصلی تحت سلطه دیگران بودن و رشد اقتصادی ضعیف نگاه می‌کنند.

سونسون^۲ (۲۰۰۵) و سینگر^۳ (۲۰۱۳) بیان می‌کنند شواهد فزاینده‌ای وجود دارد که نشان می‌دهد فساد مانع توسعه اقتصادی کشورها و کاهش کیفیت زندگی شهروندان آنها

می‌شود. سینگر (۲۰۱۳) و سکس و لارزا^۴ (۲۰۱۲) اشاره دارند که فساد، نارضایتی از خدمات عمومی را ایجاد و اعتماد به نهادهای عمومی را تضعیف می‌کند. مولینا^۵ و دیگران (۲۰۱۷) نیز می‌گویند که فساد، رشد کسب و کار و سرمایه‌گذاری را از بین می‌برد. پاند و الکن^۶ (۲۰۱۱) معتقدند فساد و تخصیص ناکارآمد منابع در ارائه خدمات در کشورهای با درآمد کم و متوسط بسیار گسترده است. فساد در دولت، بدون شک، از جدی‌ترین تهدیدگران تمامیت اخلاقی یک ملت و مانع توسعه و پیشرفت است. علاوه بر این، تضعیف قوانین و مقررات طراحی شده در راستای افزایش مسئولیت‌پذیری و پاسخگویی اداری و اجتماعی نهادها و مؤسسات مختلف نیز از دیگر عوارض جانبی بی‌شمار آن‌اند. به همین دلیل، این موضوع به‌ویژه با نگاهی به آثار جهانی فساد، دموکراسی و توسعه، به موضوعی بحث‌برانگیز و درخور توجه تبدیل شده است. البته فساد، پیشگیری و مبارزه با آن، هیچ‌یک موضوعات جدیدی نیستند و از مزمن‌ترین و دردناک‌ترین جراحات واردشده بر پیکر نظام اداری محسوب می‌شوند. اگرچه در گذر زمان، فساد، چهره‌های گوناگونی به خود گرفته و بشر نیز همواره سعی در استفاده از روش‌های جدید و کارآمدتری برای مبارزه با آن داشته است (محسنی، ۱۳۹۲).

بانرجی^۷ و همکاران (۲۰۱۲) فساد سیاسی را شکستن یک قانون توسط یک مقام منتخب برای منافع شخصی تعریف می‌کنند. اکرم و پالیفکا^۸ (۲۰۱۶) و اولاکتون^۹ (۲۰۱۵) فساد سیاسی را شامل هرگونه سوءاستفاده غیرقانونی، غیراخلاقی یا غیرمجاز یک مقام دولتی برای منافع یا مزایای شخصی یا مقطعی می‌دانند. فساد و به‌طور خاص نوع سیاسی آن، سابقه‌ای به قدمت جامعه بشری دارد و مختص هیچ دوره خاصی در تاریخ سیاسی جهان نبوده است و اختصاص به

⁴ Sacks & Larizza

⁵ Molina

⁶ Pande and Olken

⁷ Banerjee

⁸ Ackerman & Palifka

⁹ Olukotun

¹ NGO

² Svensson

³ Singer

فقر بیشتر از دیگران آسیب می‌رساند، رشد اقتصادی را سرکوب می‌کند و بودجه‌های مورد نیاز را برای آموزش، بهداشت و دیگر خدمات عمومی از مسیر خود منحرف می‌کند. براساس آمار بانک جهانی (2007)، سالانه و به‌طور تقریبی بالغ بر یک تریلیون دلار آمریکا از طریق رشوه رد و بدل می‌شود (خدیری و همکاران، ۱۳۹۵). مطالعات تجربی نشان داده است که فساد با پیامدهای اجتماعی نامطلوب اجتماعی مانند پایین آمدن رشد اقتصادی، سرمایه‌گذاری خارجی کمتر، ناآرامی‌های اجتماعی بیشتر و مواردی از این دست همراه است (Xi et al., 2016). همچنین میان فساد اداری و توسعه، رابطه معکوسی برقرار است، به نحوی می‌توان گفت فساد، هزینه‌های توسعه را افزایش می‌دهد. هر یک از شاخص‌های توسعه انسانی، اجتماعی و اقتصادی، همبستگی کاملاً معناداری با میزان فساد نشان می‌دهند (خدیری و همکاران، ۱۳۹۵). فساد سیاسی بیشتر از همه باعث کندی روند توسعه در همه جهات می‌شود و توانایی حاکمان را در ارائه خدمات مورد نیاز مردم کاهش می‌دهد، فقر را گسترش می‌دهد و از میزان اثربخشی و مشروعیت حاکمیت می‌کاهد، امنیت و ثبات جوامع را به خطر می‌اندازد و ارزش‌های اخلاقی و دینی را مخدوش می‌کند و در نهایت با تضعیف اعتقاد مردم به توانایی و اراده سیاسی حاکمیت برای جلوگیری از زیاده‌طلبی‌ها، باعث قطع امید به آینده‌ای بهتر در سطح کلان جامعه، خصوصاً نخبگان می‌شود (محمدی و معصومی، ۱۳۹۵).

مرس^۳ و دیگران (2018) استدلال می‌کنند که با توجه به آثار جدی اجتماعی-اقتصادی و سیاسی فساد، سازمان‌های پیشرو توسعه بر نیاز به مهار آن تأکید کرده‌اند. ویلانوا^۴ (2019) بیان می‌دارد در حالی که اتفاق نظر وجود دارد که فساد برای منافع جامعه به‌طور کلی مضر است، جست‌وجو برای راه‌های مبارزه با فساد نه تنها به نتایج متفاوت، به نتایج نامشخصی از آن چیزی می‌انجامد که براساس آن کار می‌شود. هاگک و دیگران (2013) بیان می‌کنند یکی از آثار فساد

هیچ کشور معینی هم ندارد. گرچه شکلی که فساد سیاسی به خود گرفته است، در طول تاریخ و از یک جامعه به جامعه دیگر تغییر یافته است، هم در نظام‌های حکومتی سلطه‌طلب و هم در نظام‌های حکومتی دموکراتیک، بیماری شایع به شمار می‌آید که افزایش چشمگیر در بروز آن بیشتر با تغییر ساختار قدرت سیاسی و اجتماعی ملازمه دارد. در جهان کنونی نیز هیچ کشوری ولو با هر میزان ثروت و قدرت و سطح بالای پیشرفت و بسط و تکامل دموکراسی و مشروعیت مردمی، نمی‌تواند مدعی مصونیت از پیامدهای مخرب فساد سیاسی باشد. پیامدهای مخرب و زیان‌بار فساد حد و مرز نمی‌شناسد (محمدی و معصومی، ۱۳۹۵). بسیاری از قسمت‌های فساد سیاسی با مقوله فساد اداری همپوشانی دارد. اکرمین و پالیفکا (2016) و دی منت^۱ (2016)، نوع فساد که حاکمان و دیگر دارندگان منصب‌های دولتی را درگیر کرده است، مشکل دائمی در هر جامعه انسانی سازمان‌یافته سیاسی می‌دانند. هر جامعه‌ای چه غنی یا فقیر، توسعه یافته یا کمتر توسعه یافته، سنتی یا مدرن، دارای عناصری از فساد سیاسی است. می‌توان طبق اشاره هاگک^۲ و دیگران (2013) نتیجه گرفت که رسوایی‌های سیاسی در کشورهای سراسر جهان در سال‌های اخیر، خشم عمومی را علیه فساد برانگیخته است و در دهه‌های کشور، دولت‌های بی‌اعتبار مجبور به کناره‌گیری از قدرت شده‌اند.

مطالعه حاضر ابتدا یکی از اصلی‌ترین گونه‌های فساد، یعنی فساد اداری را بررسی و در کنار آن فساد سیاسی را به‌عنوان مقوله‌ای نزدیک و مشمول فساد اداری تحلیل می‌کند؛ زیرا این دو نوع فساد بسیار به هم مرتبط‌اند و عمده مفاسد سیاسی از مجرا و کانال سیستم اداری اجرا و اعمال می‌شود. پس از شناخت اجمالی دو نوع فساد اصلی اداری و سیاسی، باید به پیامدهای آن به‌عنوان ضرورت بررسی این مباحث پرداخت. فساد اداری یک پدیده جهانی است که در همه کشورهای وجود دارد؛ اما براساس شواهد، به کشورهای

³ Gans-Morse

⁴ Villanueva

¹ Dimant

² Hacek

با نمره ۲۶ از صد است. البته آمارهای جدید سازمان شفافیت، آمارهای به نسبت بدتری را برای ایران نشان می‌دهد.

فساد اداری و فساد سیاسی به‌عنوان عامل مرتبط و حتی مشمول آن در ساختار جامعه در حال گذری مانند ایران نیز نفوذ کرده است. هرچند پژوهش‌های نظری وسیعی درباره تعاریف فساد، عوامل تبیین‌کننده آن و نیز پیامدهای آن در ایران و جهان وجود دارد و نیز مقالات متعدد علمی-پژوهشی و ترویجی و تخصصی و همایش‌های متعدد این موضوع را بررسی کرده‌اند و هنوز نیز توجه به این موضوع اهمیت خود را در بین کارهای نخبگان و پژوهشگران حفظ کرده است، اما این ضعف نیز دیده می‌شود که هرکدام از این پژوهش‌ها به‌صورت انفرادی انجام شده است و نتایج جزیره‌مانند دارد؛ بنابراین نمی‌توان درکی درست و اشراف کلی از مسئله فساد در ایران داشت؛ بنابراین محققان این تحقیق بر آن شده‌اند تا با بررسی و جمع‌بندی مقالات انجام‌شده، درکی جامع‌تر از این موضوع و نتایج حاصل از تحقیقات در این زمینه به دست دهند.

یکی از دلایل انتخاب این موضوع در این بازه زمانی (۱۳۸۰-۹۸)، افزایش تدریجی رتبه فساد ایران در سازمان شفافیت بین‌الملل است. علاوه بر این در خلال این سال‌ها تعداد اختلاس‌ها، که عامل مهمی در محاسبه نرخ فساد در کشور است، به‌گونه مشهودی افزایش یافته است. درواقع می‌توان توجه بیشتر محققان را در این سال‌ها به این موضوع براساس تعداد مقالات منتشرشده نیز دید. گرچه در این مقاله برای تحدید موضوع، مقالاتی بازبینی نشده است که فقط کلمه فساد را در عنوان بیان کرده‌اند، این مقالات نیز در این بازه زمانی، در متن خود به‌صورت اجمالی این موضوع را بررسی کرده‌اند.

در این راستا، پژوهش‌های زیادی درباره فساد سیاسی - اداری انجام شده است و هرکدام از یک بعد مسئله را بررسی کرده‌اند و در عین حال، یک نوع پراکندگی در این پژوهش‌ها وجود دارد. یکی از روش‌های جاری برای استفاده از نتایج و

این است که می‌تواند اعتماد عمومی را به نهادهای دموکراتیک و مسئولیت رهبری سیاسی تضعیف کند. هیچ دولتی در جهان اعتماد مطلق شهروندان خود را ندارد. نظر به اینکه قدرت هر دولتی از قدرت هر شهروندی کوچک‌تر است، حتی خیرخواه‌ترین دولت نیز تهدیدی برای آزادی و رفاه فردی است. با این حال، برای اینکه دولت به‌طور مؤثر عمل کند، باید حداقل اعتماد عمومی را داشته باشد. اعتماد به نهادهای سیاسی و اداری مهم است؛ زیرا به‌عنوان «خلق قدرت جمعی» عمل و دولت را قادر می‌کند تا تصمیم‌گیری کند و منابع را بدون نیاز به توسل به اجبار یا کسب تأییدیه خاص شهروندان برای انجام این کار، اتخاذ کند.

ویالانوا (2019) اشاره دارد که برای سازمان شفافیت بین‌الملل، هیچ کشوری در جهان عاری از فساد نیست، حتی کشورهایی که دموکراسی در آن عمر طولانی دارد. بنا بر تحقیقات بین‌المللی انجام‌شده توسط مارو^۱ (1995)، نظام اداری ایران به فساد آلوده است. براساس گزارش سال ۲۰۰۳ سازمان شفافیت بین‌الملل، از لحاظ فساد اداری، ایران در بین ۱۳۳ کشور، رتبه ۷۸، در سال ۲۰۰۴ در بین ۱۴۷ کشور رتبه ۸۷ و در سال ۲۰۰۵ در بین ۱۵۹ کشور جهان، رتبه ۸۸ و نمره ۲/۹ را از ۱۰ کسب کرد. در سال ۲۰۰۷، ایران دارای شاخص عددی ۱۳۱ و نمره ۲/۵ از ۱۰ بوده است. در سال ۲۰۰۹ در بین ۱۸۰ کشور جهان رتبه کشورمان به رقم ۱۶۸ رسید (خدری و همکاران، ۱۳۹۵). طبق گزارش سازمان شفافیت در حالی که میانگین نمره جهان تنها ۴۳ است، نمره فساد ایران از ۳۰ به ۲۸ کاهش یافت؛ امری که موجب سقوط ۸ پله‌ای جایگاه ایران نسبت به سال گذشته شد. جایگاه ایران در سال ۲۰۱۷ در بین ۱۷۶ کشور دنیا ۱۳۰ بود که این جایگاه با هشت پله افزایش در سال ۲۰۱۸ در بین ۱۸۰ کشور دنیا به ۱۳۸ ارتقا یافته است. این رتبه در سال جاری ۲۰۱۹ طبق گزارش سازمان شفافیت بین‌الملل^۲، ۱۴۶ در بین ۱۸۰ کشور و

¹ Mauro

² <https://www.transparency.org>
Transparency International (TI)

انجام‌شده در ایران اشاره می‌شود:

زرنندی و دیگران (۱۳۹۶) فساد اداری را در سازمان‌های جمهوری اسلامی ایران و با استفاده از روش فراتحلیل و نرم‌افزار (CMA2)، تعداد ۱۰ پایان‌نامه و ۹ مقاله را بررسی و عوامل را در سه دسته کلی (محیطی، درون سازمانی و فردی) تقسیم کرده‌اند. در بعد محیطی عامل قانونی، در بعد سازمانی عامل مدیریتی و در بعد فردی مشارکت اخلاقی اهمیت بیشتری داشته‌اند.

علوی و دیگران (۱۳۹۷) نیز در مقاله‌ای با عنوان ریشه‌های فساد اداری در سازمان‌های دولتی ایران، در آغاز با استفاده از روش فراتحلیل، یک‌صد مقاله معتبر خارجی را مرور کرده و سپس از خبرگان موضوعی نظرجویی به عمل آورده‌اند و درنهایت با استفاده از روش کمی رگرسیون، در صدد شناسایی عوامل مؤثر بر فساد اداری در ایران، طی یک دوره ۱۶ ساله برآمده‌اند. یافته‌ها نشان می‌دهد برقراری دموکراسی و بهبود کیفیت دموکراسی، فساد را کاهش داده است؛ اما کاهش اندازه دولت، کاهش درآمدهای نفتی و افزایش حاکمیت قانون و افزایش توسعه انسانی بر کاهش فساد اداری مؤثر نبوده‌اند.

الماسی و فاطمی (۱۳۹۷) در موضوعی با عنوان پیشگیری و مبارزه با فساد (فرامطالعات فساد (مقالات فارسی) در پایگاه مجلات تخصصی نور و پرتال جامع علوم انسانی، تعداد ۳۰۵ مقاله (اعم از علمی-پژوهشی، علمی-ترویجی و ترجمه) را بررسی کرده است. گزاره‌های علمی استخراج مبتنی بر چهار بخش علل و عوامل شکل‌گیری فساد، پیامدهای فساد، راهکارهای پیشگیری و مبارزه با فساد و نتیجه‌گیری است.

فیروزجانیان و محمودیان (۱۴۰۰) به مرور نظام‌مند مطالعات علمی انجام‌شده در حوزه فساد اداری در ایران پرداخته و ۲۹ پژوهش را بررسی کرده‌اند. این مقاله نشان می‌دهد پدیده فساد بیشتر به‌عنوان نشانه‌ای از اشکال در مدیریت دولت یا پدیده‌ای مؤثر بر متغیرهای اقتصادی درخور

مقایسه این پژوهش‌ها و در نتیجه رسیدن به یک نظر کلی و جامع، استفاده از روش تحلیل ثانویه (مرور نظام‌مند) مطالعات فساد اداری - سیاسی است.

هدف اصلی این پژوهش، جمع‌بندی، ترکیب و مقایسه یافته‌های مجزای پژوهش‌های انجام‌شده در زمینه فساد اداری به شیوه نظام‌مند با هدف به دست آوردن نتیجه‌ای منسجم از میان نتایج پراکنده مطالعات است تا به کمک آن، با داشتن اشراف کلی از مطالعات انجام‌شده، وضعیت کلی مطالعات مربوط به فساد در ایران مشخص شود. نظر به اینکه فساد سیاسی عامل مرتبط پررنگ و مهمی در ارتباط با فساد اداری در نظر گرفته می‌شود، بررسی مقاله به‌گونه‌ای خواهد بود که این جنبه از فساد اداری را در کنار عوامل دیگر متمرکزگرایانه‌تر پیگیری کند.

به دنبال هدف اصلی مقاله، هدف‌های فرعی مقاله در قالب زیر پیگیری خواهد شد:

۱- مقالات دارای درجه علمی بالا در کشور چه نتایج و یافته‌هایی را گزارش کرده‌اند؛
 ۲- ساختار مقالات از لحاظ علمی چگونه است.
 در نتیجه، مقاله حاضر به دنبال دستیابی به سؤالات پژوهشی زیر است:

- ۱- تعداد مطالعات مرتبط با موضوع فساد اداری و سیاسی در ایران چقدر است؟
- ۲- جمعیت هدف در مطالعات مدنظر، کدام گروه‌ها هستند؟
- ۳- ویژگی طرح پژوهش و روش نمونه‌گیری در مطالعات مدنظر به چه شکلی است؟
- ۴- حوزه‌های پژوهشی تحقیق و پیشینه‌ها و فرضیات تحقیق چگونه است؟
- ۵- نتایج و یافته‌های مقالات و تحقیقات مورد بررسی به صورت کلی و جامع چه چیزی است؟

مرور پیشینه تحقیق

در زمینه کار فراتحلیل مقالات مرتبط با فساد، به چند تحقیق

نظارت جامعه برای جلوگیری از فساد و افزایش دسترسی و کیفیت در ارائه خدمات پرداخته‌اند و در مرور کارهای بررسی شده نویسندگان نشان می‌دهند که نتایج نشانگر شواهدی از تأثیرات سودمندی نظارت و برنامه‌های مداخله‌ای در کیفیت ارائه خدمات و کمک به جلوگیری از فساد بوده است. استنتاج مقاله بیشتر در کشورهای آفریقایی و آسیایی و متمرکز بر جوامع روستایی است و خود مقاله نسبت به کاربرد نتایج برای جوامع دیگر هشدار می‌دهد. وقتی مداخلات طوری طراحی می‌شود که تماس بین مشتری و کارمند ارتقا یابد و ابزارهایی برای نظارت بر عملکرد کارمندان برای شهروندان فراهم شود، تأثیر و سودمندی برنامه‌های مداخله‌ای قدرتمندتر می‌شود. با وجود این آنها پیشنهاد می‌کنند تحقیقات دقیق‌تری برای پرداختن به این فرضیه لازم است.

سیترا^۳ و دیگران (2017) در موضوعی با عنوان «فساد و بازارهای در حال ظهور: بررسی سیستماتیک بیشترین استناد»، نشان می‌دهند که اگرچه این موضوع از دهه ۷۰ برجستگی پیدا کرده است، تنها از سال ۲۰۰۰ است که در بیشتر استنادها توسعه می‌یابد. آنها مقالات را در سه دوره دسته‌بندی کرده‌اند: ۱- ۲۰۰۰-۲۰۰۲ که با درج بحث فساد معطوف به بازارهای نوظهور مشخص می‌شود؛ ۲- ۲۰۰۳-۲۰۰۵ با درج بحث مربوط به فساد با مفهوم نظری قوی مشخص می‌شود و ۳- ۲۰۰۶-۲۰۱۰ با بحث درباره فساد در موقعیت‌های متمرکزتر و خاص‌تر (پلویغ نظری) مشخص می‌شود و در بررسی‌ها غلبه با رویکرد تجربی و کمی است و مقاله پیشنهاد بررسی بیشتر و تجدیدنظر را به وسیله مطالعات کیفی دارد. موضوع مورد مطالعه در این مقالات، رویکرد تجربی (۲۵ مقاله) نسبت به رویکرد نظری (۲۰ مقاله) بوده است. از نظر روش، غالباً کمی (۳۵ مقاله) نسبت به روش کیفی (۱۰ مقاله) بود. تعداد مشارکت‌کنندگان حداقل یک نویسنده در هر مقاله (۱۵ مقاله) و حداکثر ۴ نویسنده (فقط ۷ مقاله) متغیر بوده است. اکثریت قریب به اتفاق مقالات (۲۴ مقاله) به تحقیقات آینده اشاره‌ای نمی‌کنند.

توجه قرار گرفته و مطالعات، بیشتر با روش کمی بررسی شده است.

در زمینه مقالات خارجی، این چند مقاله به بررسی مطالعه نظام‌مند فساد در حیطه‌های مختلف پرداخته و از داده‌ها و مقالات سایت‌های مختلف استفاده کرده‌اند.

گایی توند^۱ و دیگران (2010) در بررسی مطالعات سیستماتیک فساد در حوزه سلامت، بیان می‌دارند که گرچه نتایج ارزنده‌ای در قالب مقالات مورد بررسی‌شان وجود دارد، همچنان باید نگاه نقادانه به این مسئله در حوزه سلامت وجود داشته باشد و کاستی‌هایی در این زمینه دیده می‌شود.

مولینا^۲ و دیگران (2016) در مرور نظام‌مند خود با عنوان «مداخلات نظارتی جامعه برای مهار فساد و افزایش دسترسی و کیفیت ارائه خدمات در کشورهای با درآمد کم و متوسط: یک بررسی سیستماتیک»، یافته‌های ۱۵ مطالعه را خلاصه می‌کنند که هفت مورد از آسیا، شش مورد از آفریقا و دو مورد از آمریکای لاتین‌اند. نتایج آنها نشان می‌دهد اگر اقدامات مداخله‌ای نتواند مشارکت شهروندان را در آن فعالیت‌ها افزایش دهد و عملکرد ارائه‌دهندگان خدمات یا سیاستمداران را بهبود نبخشد، تأثیر مداخله بر نتایج نهایی تقریباً غیرممکن خواهد بود. آنها در مورد چرایی شکست مداخلات بیان می‌دارند که در برخی موارد، شکست‌ها به ارائه اطلاعات ناکافی یا حتی ارائه نکردن اطلاعات به شهروندان برای کنترل ارائه خدمات مربوط می‌شود یا می‌تواند ناشی از انتظارات پایین شهروندان از رهبران و مقامات باشد. اختلافات درون جامعه ممکن است به مشارکت ناهمگون منجر شود. گروه‌های خاص، به‌ویژه فقرا، کمتر در فعالیت‌های نظارتی شرکت می‌کنند؛ زیرا اولویت‌های مهم‌تری دارند. همه این عوامل ممکن است بر میزان پاسخگویی ارائه‌دهندگان و سیاستمداران نیز تأثیر بگذارد؛ زیرا تحت تأثیر مشارکت شهروندان است.

مولینا و دیگران (2017) به بررسی نظام‌مند مداخلات

¹ Gaitonde

² Molina

³ Cintra

از پژوهش‌های کیفی تحلیل‌شده به تحلیل اسناد و محتوا به عنوان روشی منحصر به فرد برای مطالعه خود متوسل شده‌اند؛ از این رو پیشنهاد می‌کند مطالعات کیفی باید بر طیف وسیع‌تری از روش‌ها برای مشاهده و مثلث‌بندی مظاهر مختلف آن تکیه کنند. چنین رویکردی به ایجاد یک طبقه‌بندی مشترک از موارد فساد کمک می‌کند که در بخش‌های خاصی از اقتصاد اعمال می‌شود و در نتیجه دامنه مطالعات درباره این موضوع را محدود می‌کند. طبقه‌بندی فساد هنوز بسیار گسترده‌تر از آن است که به عنوان نقطه شروعی برای تحلیل‌های کمی استفاده شود. تحقیقات آینده باید بر حوزه تحقیقات کیفی عمیق‌تری متمرکز شود. او نشان می‌دهد که مطالعه فساد از افزایش هماهنگی تحقیقات کمی و کیفی و نگاه دقیق به بخش‌های خاص اقتصاد بهره‌مند شده است.

مقالات داخلی یا تحلیل مضمونی نداشته‌اند یا مقالات محدودی را بررسی کرده‌اند. در مقالات خارجی که با تمرکز موضوعی در سایت‌های بین‌المللی مقاله خود را ارائه داده‌اند نیز بحث اجمالی فساد اداری و سیاسی را در کار خود لحاظ نکرده‌اند. روند بررسی با مرور مقالات، بیشتر نسبت به مطالعات داخلی و تمرکز بر دو وجه ظاهری و محتوایی مقالات هم‌زمان، نقطه عطف و درخور توجه‌ای برای پژوهش و بررسی حاضر ایجاد می‌کند. درباره موضوع این تحقیق نیز باید گفت از طرفی، به دلیل تعدد و تنوع اهداف، جامعه آماری، نمونه‌ها، مقاطع بررسی شده و طرح تحقیق پژوهش‌ها، نتایج به دست آمده از پژوهش‌های فساد اداری و سیاسی، پراکنده‌اند. از طرف دیگر، صرف هزینه و انرژی و زمان برای پژوهشی گسترده‌تر با نمونه و جامعه آماری بزرگ‌تر در تمام مقاطع، مقرون به صرفه نیست؛ بنابراین استفاده از روش تحلیل مضمونی برای بهره‌گیری از پژوهش‌های انجام‌شده پیشین در زمینه فساد اداری و سیاسی و یکدست کردن آنها و دستیابی به نتیجه‌ای دقیق و منسجم، کاری ضروری به نظر می‌رسد.

اونوزکو و دیگران^۱ (2019) در زمینه بررسی سیستماتیک و منظم فساد در سیستم‌های بهداشتی آنگلوفون آفریقای غربی، با مرور ۶۱ مقاله منتشرشده در این زمینه، به این مظاهر فساد در حوزه بهداشتی این کشور اشاره می‌کنند؛ غیبت‌ها، استفاده نادرست از تجهیزات، خرید نامناسب، پرداخت‌های غیر رسمی و سرقت دارو. مقاله باز نتیجه می‌گیرد، در حالی که شرایط بد کاری و دستمزدهای پایین باعث بدرفتاری می‌شود، برخی از محرک‌های فساد در بخش بهداشت، مانند حقوق ضعیف کارکنان بهداشتی، شرایط نامناسب کار، فقدان سیستم‌های الکترونیکی، حمایت نکردن از مصرف‌کننده، زیرساخت‌های بهداشتی ضعیف، اعمال ضعیف قوانین و انحراف اجتماعی در مقالات مرور شده، مزید علت برای فسادند. این تحقیق بیان می‌کند که بیشتر توصیه‌ها در مقالات مروری به جای شواهد تجربی، بر تئوری بوده است. تحقیقات اولیه درباره استراتژی‌های مبارزه با فساد مرتبط با سیستم‌های بهداشتی آفریقای غربی اندک است؛ اما درک دقیق از انواع فساد و تأثیرات آنها پیش شرط مهمی برای طراحی استراتژی‌های متناسب ضد فساد است. مقاله در نهایت نتیجه می‌گیرد شناسایی و مقابله با فساد در محیط‌هایی که قوانین رسمی سیال‌اند یا به اندازه کافی اجرا نمی‌شوند، دارای چالش خاصی است.

مویس^۲ (2020) در زمینه فساد در بخش نفت، با بررسی و نقد ۱۸۴ مقاله نشان می‌دهد علی‌رغم تعاریف جامع بسیاری از مقالات از فساد، بیشتر آنها به نظر کلی‌اند که نمی‌توانند درباره اینکه آیا موارد مشخص با تفسیر آنها مطابقت دارند یا خیر درک درستی ارائه دهند. رویکردهای کمی بیشتر بر شاخص‌های مبتنی بر ادراک برای اندازه‌گیری فساد متکی‌اند. از یک سو، فساد با اعمالی همراه است که در سایه انجام می‌شود؛ اما از سوی دیگر، برای کسانی که آن را مشاهده می‌کنند، یقین وجود دارد که یک عمل مفسده‌مانند روز روشن است. بررسی‌های این مقاله نشان داد که بیش از نیمی

¹ Obinna Onwujekwe

² Gian Marco Moise

روش‌شناسی تحقیق

علی‌رغم وجود حجم کثیری از مقالات، کتب و نوشته‌ها درباره فساد اداری، تاکنون در ایران تحلیل درخور توجهی بر این پژوهش‌ها صورت نگرفته است. در این مقاله سعی بر این است که مطالعات انجام شده در زمینه فساد اداری و سیاسی به لحاظ نظری و روش‌شناختی و یافته‌ها مطالعه شود تا از یک‌سو با مشخص کردن وضعیت روش‌شناختی این پژوهش‌ها، ضعف و قوت کارهای پژوهشی آشکار و از سوی دیگر با جمع‌آوری یافته‌های پژوهشی از مطالعات منفرد و پراکنده، تصویری کلی از یافته‌های آنها ارائه شود. برای این منظور، محققان یکی از شناخته‌شده‌ترین روش‌ها، یعنی روش مرور نظام‌مند را برگزیده‌اند که نوعی مطالعه جامع برای ارزیابی و استنتاج مطالعات پیشین است.

پتیکرو و رابیتس^۱ (2006) می‌نویسند که تفاوت اصلی میان مرورهای سنتی و مرورهای نظام‌مند، به کاربرد پروتکل‌ها، معیارهای شمول و توضیح دقیق این معیارهاست. این یگانه راهی است که خواننده مطمئن شود مرور انجام گرفته، ابزاری برای تثبیت ادعای نویسنده نیست و واقعاً تصویر روشنی از علم تولیدشده را در حوزه به دست می‌دهد (زاده‌محمدی و دیگران، ۱۳۹۴: ۱۱۲). فاکیس^۲ و دیگران (2014) مطالعه‌ای نظام‌مند را نسبت می‌دهند که به روش عینی براساس پروتکل از پیش تعیین شده انجام می‌شود. در این کار نظرهای شخصی نویسنده وارد نشده است و یکی از راه‌های انتخاب موضوع را انتخاب مقالات از طریق وبلاگ‌ها، مثلاً براساس لیست کلمات و جست‌وجوهای گسترده‌تر معرفی می‌کنند.

جامعه آماری این تحقیق را کلیه مقالاتی تشکیل می‌دهند که ملاک اصلی آنها فساد اداری و فساد سیاسی بوده است و در فصلنامه‌هایی با رتبه علمی- پژوهشی در حوزه علوم اجتماعی و شاخه‌های مرتبط با آن و دیگر حوزه‌های مدیریتی

و علوم سیاسی که دارای جهت جامعه‌شناسانه بوده است، چاپ و در سه پایگاه اطلاعاتی مگایران^۳، نورمگز^۴ و اس‌آی‌دی^۵ بین سال‌های ۱۳۷۵ تا ۱۳۹۸ نمایه شده‌اند. در مرحله اول تعداد کل مقالات چاپ شده در این زمینه در انواع مجلات به تعداد ۴۱۰ مقاله شناسایی شدند. نظر به اینکه تعدادی از مقالات علمی-ترویجی یا علمی-تخصصی بود، حذف شد. در مرحله دوم بر مبنای معیار برخورداری از درجه علمی-پژوهشی بودن مقالات، ۳۱۰ مقاله از دست بررسی خارج و ۱۰۰ مقاله علمی-پژوهشی استخراج شد و در مرحله سوم بعد از بازبینی مقالات و انطباق موضوع مقالات با موضوع این پژوهش (داشتن نام فساد اداری و سیاسی در عنوان مقالات) نیز ۲۰ مقاله کنار گذاشته شد و ۸۰ مقاله بعد از غربال‌گری نهایی مورد توصیف و استخراج واقع شد. با این

³ www.magiran.com

⁴ www.noormags.ir

⁵ www.sid.ir

^۶ مجلاتی که مقالات از آنها استخراج شده‌اند، عبارتند از: جامعه‌شناسی کاربردی، جامعه‌شناسی مسائل اجتماعی ایران، مدرس علوم انسانی، تعاون و کشاورزی، فصلنامه مطالعات راهبردی، دانش نظامی، دانش حساسی، مدرس علوم انسانی، مجلس و راهبرد، مجله دانشکده حقوق و علوم سیاسی، فصلنامه سیاست، اخلاق در علوم و فناوری، راهبرد، پژوهش در علوم ورزشی، مدیریت دولتی (دانشگاه تهران)، مدیریت فرهنگ سازمانی، اندیشه مدیریت راهبردی، مهندسی فرهنگی، چشم‌انداز مدیریت دولتی، اخلاق در علوم و فناوری، روش‌شناسی علوم انسانی، دین و ارتباطات، مطالعات مدیریت ورزشی، فصلنامه مطالعات حقوقی قدرت نرم، پژوهشنامه علوم سیاسی، فصلنامه پژوهش و مدیریت اطلاعات، دیدگاه‌های حقوق قضایی، رفاه اجتماعی، فصلنامه مطالعات جامعه‌شناسی جوانان، مدیریت سازمان‌های دولتی، مجله مطالعات بین‌رشته‌ای مطالعات راهبردی، فصلنامه مطالعات رفتار سازمانی، فصلنامه مطالعات منابع انسانی، پژوهشنامه حقوق کیفری، پژوهش‌های مدیریت راهبردی، مدیریت در دانشگاه اسلامی، اقتصاد مقداری، راهبرد، پژوهش ملل، فصلنامه علمی- پژوهشی انقلاب اسلامی، فصلنامه علمی-پژوهشی علوم اجتماعی، مطالعات جامعه‌شناسی، مجله نظارت و بازرسی، فصلنامه مدیریت منابع در نیروی انتظامی، پژوهش‌های محیط‌زیست، رسانه، فصلنامه پژوهش و برنامه‌ریزی در آموزش‌های عالی، فصلنامه علوم مدیریت ایران، پژوهش‌های روان‌شناسی اجتماعی، فرایند مدیریت و توسعه، آموزش و سلامت جامعه، مدیریت بهداشت و درمان.

¹ Peticero and Rabbits

² Apostolos Fakis

در سال‌های ۱۳۹۷ و ۱۳۹۶ نیز مقالات به نسبت بالایی منتشر شده است، در سال‌های ۱۳۸۹-۹۰ نیز ۱۲/۶۵ درصد، ۱۰/۱۲ درصد، در بین سال‌های ۱۳۹۱-۹۲، بین سال‌های ۱۳۷۸ الی ۸۸ این میزان ۶/۳۲ درصد و در سال‌های ۱۳۸۲-۸۴، ۵/۶۰ درصد، در سال‌های ۱۳۸۵-۱۳۸۶، ۵/۰۶ درصد و در سال ۱۳۹۸، ۳/۷۹ درصد به چاپ رسیده است.

وصف، حجم نمونه این تحقیق، ۸۰ مقاله علمی-پژوهشی منتشر شده در سه سایت ذکر شده است.

ابزار استفاده شده در این تحقیق چک‌لیست محقق ساخته در قالب یک جدول با ۲۱ متغیر بوده است. این چک‌لیست برحسب مطالعه چارچوب و ساختار کلی مقالات مورد بررسی و همچنین مطالعه تعداد زیادی از فراتحلیل‌های موجود در حوزه علوم اجتماعی، به ویژه درباره فساد اداری و فساد سیاسی هرکدام به صورت مجزا و نیز در راستای پاسخگویی به سؤالات مدنظر محققان این مقاله، ساخته شده است؛ به این صورت که چک‌لیست به ۴ بخش اصلی تقسیم شده است که عبارتند از: اطلاعات عمومی مقاله با ۶ زیرقسمت، بخش نظری با ۴ زیرقسمت و بخش روشی با ۹ زیرقسمت و در نهایت بخش یافته‌های تحقیق و نتایج با ۲ زیرقسمت به دست آمده است.^۱ در بخش عمومی، اطلاعات مقالات شامل سال اثر، موضوع اصلی تحقیق، سؤالات اصلی تحقیق است. اهداف اصلی تحقیق بازبینی شده است، در بخش نظری، پیشینه تحقیق، نظریه‌های نظریه پردازان، اهمیت و ضرورت و مؤلفه‌های فساد درخور توجه بوده است. در بخش روش، روش‌های آماری، ابزار تحقیق و پایایی، جامعه آماری، حجم نمونه، شیوه نمونه‌گیری، نوع تحقیق (تبیینی، توصیفی، علی، تحلیلی بودن، کمی-کیفی)، سؤال‌ها یا فرضیات، متغیرهای مستقل و وابسته بررسی شده است. در بخش یافته‌ها، نتایج در دو قسمت یافته‌ها، نتایج و راهکارهای اصلی بررسی شده است.

یافته‌های تحقیق

نخستین موضوعی که در توصیف مقالات تحلیل شده به نظر می‌رسد که مهم باشد، توصیف توزیع تعداد مقالات برحسب سال است. توزیع چاپ این مقالات را در سنوات مختلف می‌توان در جدول ۱ دید. همان‌طور که مشاهده می‌شود بیشتر مقالات (۱۶/۴۵ درصد) در سال ۱۳۹۵ به چاپ رسیده است.

^۱ چک‌لیست پیوست مقاله است.

جدول ۱- توزیع مقالات علمی-پژوهشی مرتبط با فساد اداری براساس سال انتشار

Table 1- Distribution of scientific research articles related to administrative corruption based on the year of publication

سال	۱۷-۰۷	۱۷-۰۸	۱۷-۰۹	۱۷-۱۰	۱۷-۱۱	۱۸-۰۱	۱۸-۰۲	۱۸-۰۳	۱۸-۰۴	۱۸-۰۵	۱۸-۰۶	کل
فراوانی	۲	۴	۴	۵	۱۰	۸	۹	۱۳	۹	۱۲	۳	۷۹
فراوانی نسبی	۲/۵۳	۵/۰۶	۵/۰۶	۶/۳۲	۱۲/۶۵	۱۰/۱۲	۱۱/۳۹	۱۶/۴۵	۱۱/۳۹	۱۰/۱۲	۳/۷۹	۱۰۰

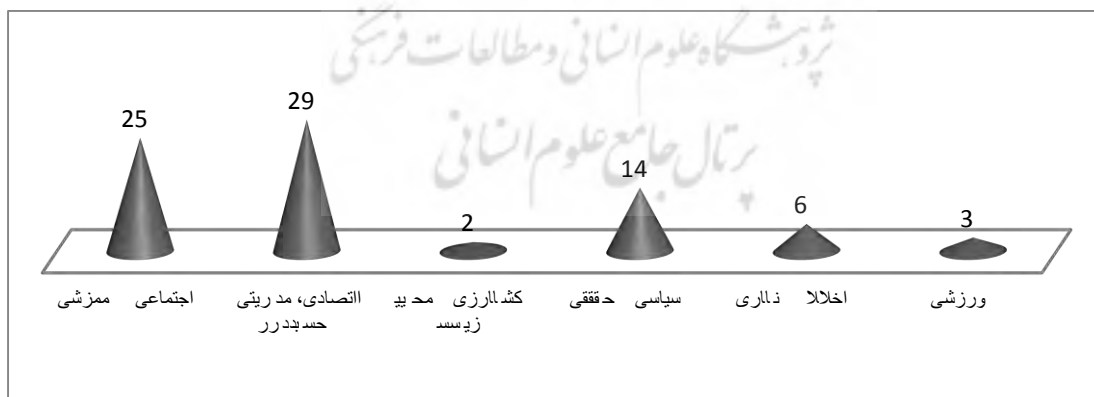
طبق جدول ۲، ۷۰ مقاله در ارتباط با فساد اداری، ۸ مقاله فساد سیاسی و یک مقاله در ارتباط با فساد اداری و سیاسی فساد اداری در نشریات بین‌المللی نیز دیده می‌شود. با هم بوده است. کمترین تعداد مقالات فساد سیاسی نسبت به

جدول ۲- فراوانی مقالات فساد اداری و سیاسی

Table 2- Frequency of administrative and political corruption articles

دسته‌بندی مقالات فساد	فساد اداری	فساد سیاسی	فساد اداری و سیاسی	کل
فراوانی	۷۰	۸	۱	۷۹
فراوانی نسبی	۸۸/۶۰	۱۰/۱۲	۱/۲۶	۱۰۰

همان‌طور که در شکل ۱ مشخص است، بیشترین تعداد مقالات در زمینه‌های اقتصادی، مدیریتی و حسابرسی است، در رتبه بعد مجلات اجتماعی و آموزشی قرار دارند. این در واقع نشان از این دارد که هنوز مجلات اجتماعی و همان‌طور که در شکل ۱ مشخص است، بیشترین تعداد مقالات در زمینه‌های اقتصادی، مدیریتی و حسابرسی است، در رتبه بعد مجلات اجتماعی و آموزشی قرار دارند. این در واقع نشان از این دارد که هنوز مجلات اجتماعی و

شکل ۱- مقالات فساد اداری و سیاسی بر اساس نوع زمینه مطالعاتی مجله

Fig1- Articles on administrative and political corruption based on the type of study field of the magazine

با توجه به اینکه نوشتن چکیده در مقالات به‌خصوص مقالات علمی-پژوهشی ضروری و واجب بوده است و یکی از موارد مؤکد در چاپ مقالات است، نداشتن چکیده می‌تواند نقصی در ساختار متنی مقاله ایجاد کند. در ۴ مقاله مورد

بررسی از سال ۱۳۸۰ به بعد چکیده وجود ندارد. البته این مقالات بیشتر متعلق به سال‌های اولیه بررسی‌اند و در سال‌های بعد این نقص اصلاً وجود ندارد. در برخی مقالات به اموری که باید در چکیده‌ها رعایت شود، مانند بیان روش، شیوه نمونه‌گیری یا حتی توضیح نتایج به صورت اجمالی، توجه نشده است.

جدول ۳- مقالات براساس وجود یا وجودنداشتن چکیده تحقیق

Table 3- Articles based on the presence or absence of a research abstract

چکیده تحقیق	دارد	ندارد
تعداد	۷۵	۴
درصد	۹۴/۹۳	۵/۰۶

نوشتن منبع و مآخذ استفاده‌شده در هر مقاله‌ای مورد تأکید متخصصان ذی‌ربط است. در مقالات علمی-پژوهشی بررسی‌شده حداقل چهار مقاله مشکل ارجاع‌نویسی داشته‌اند که در دو مقاله اصلاً منبعی ذکر نشده بود و در دو مقاله نیز منبع‌نویسی به صورت علمی و تأییدنشده بود. این مشکل در مقالات سال‌های ابتدایی بررسی‌شده به چشم می‌خورد و در مقالات بعدی ارجاع‌دهی طبق فرمت مجلات صورت گرفته است.

جدول ۴- توزیع مقالات براساس مشکلات ارجاع‌دهی و منبع‌نویسی

Table 4- Distribution of articles based on referencing and sourcing problems

مشکلات منبع‌نویسی و ارجاع‌دهی	منبع دارد و صحیح است	منبع دارد، ولی صحیح نیست	منبع ندارد	کل
فراوانی	۷۵	۲	۲	۷۹
درصد	۹۴/۹۳	۲/۵۳	۲/۵۳	۱۰۰

سطوح بررسی‌شده مقالات می‌تواند کلان، خرد یا میانه باشد. پژوهش‌های سطح کلان در حوزه کل کشور، پژوهش‌های میانه در داخل استان یا شهرستان‌ها بوده است و در برخی مقالات که حوزه مورد مطالعه مشخص نیست، در قسمت نامشخص ذکر شده است. در مقالات بازبینی‌شده طبق جدول ۵، بیشتر پژوهش‌ها در سطح میانه ۴۳ مورد، که عموماً شهر، شهرستان یا استان بوده‌اند، صورت گرفته است. البته ۲۴ مقاله سطح کلان نیز تأمل‌شدنی است و این نشان‌دهنده حسن توجه محققان در زمینه فساد اداری و سیاسی است. در ۱۲ مقاله سطح بررسی‌شده مشخص نیست که عموماً این مقالات به صورت اسنادی بررسی شده‌اند. در سطح خرد و حسابرسی مقاله‌ای نبوده است.

جدول ۵- توزیع مقالات براساس سطح بررسی‌شده مقولات فساد اداری و سیاسی

Table 5- Distribution of articles based on the investigated level of administrative and political corruption categories

سطح مورد	کلان	میانه	خرد	نامشخص	کل
فراوانی	۲۴	۴۳	-	۱۲	۷۹
درصد	۳۰/۳۷	۵۴/۴۳	-	۱۵/۱۸	۱۰۰

میرهن‌شدن هرچه بهتر موضوع مورد بررسی کمک خواهد کرد. در بیشتر مقالات هر دو مورد ذکر شده است و در

بررسی سطح نظری مقالات

بیان هدف و سؤال تحقیق به تکمیل بیان مسئله و واضح و

باید کل مقاله را مطالعه کند تا به هدف بررسی مقاله پی ببرد و این می‌تواند محقق و خواننده را با مشکل مواجه کند. به ترتیب در ۵۹/۴۹ و ۷۰/۸۸ درصد موارد سؤالات اساسی و اهداف تحقیق عنوان شده است و در ۴۰/۵۰ درصد سؤالات اساسی و در ۲۹/۱۱ درصد اهداف بیان نشده است.

تعدادی از آنها حداقل بر یکی از این دو مورد پرداخته‌اند؛ اما در برخی مقالات این موارد ذکر نشده است. البته در بیشتر موارد ذکر نکردن این موارد نشان‌دهنده ضعف مقاله نیست و می‌توان این موضوع را با عرف شیوه مقاله‌نویسی در رشته‌های مختلف مرتبط دانست. در برخی موارد بیان مسئله و مقدمه جمع نشده است و خواننده در فضای ابهامی قرار می‌گیرد و

جدول ۶- توزیع فراوانی مقالات براساس وجود یا وجودنداشتن هدف و سؤال تحقیق

Table 6- Distribution of the frequency of articles based on the presence or absence of the purpose and research question

بیان اهداف و سؤالات	وجود یا وجودنداشتن	فراوانی	فراوانی نسبی
سؤالات تحقیق	ذکر شده	۴۷	۵۹/۴۹
	ذکر نشده	۳۲	۴۰/۵۰
اهداف تحقیق	ذکر شده	۵۶	۷۰/۸۸
	ذکر نشده	۲۳	۲۹/۱۱

استنباط واقع شده‌اند. در برخی از مقالات فقط به بازبینی ساده پرداخته شده و در نتیجه کار به مقایسه نتایج همراه با مقالات مرور شده پرداخته نشده است. براساس جدول ۷ در حدود یک‌سوم مقالات، هیچ مقاله‌ای مرور نشده است. گرچه در این موارد برخی مقالات در قسمت نظریه قوی بوده‌اند و این مشکل زیاد نمود پیدا نمی‌کند، در برخی موارد با ضعیف بودن، حوزه نظری مقاله را تضعیف می‌کند.

گذر بر پیشینه‌های تحقیق و پیشینه موضوع، نشان‌دهنده این است که محقق با دید باز و دست پر به بررسی پرداخته است. در بیشتر مقاله‌ها منابع تحقیقی علمی، بازبینی و بررسی شده است، البته در تعدادی از مقالات به صورت انتقادی و استخراج مؤلفه‌های موردبررسی به آنها توجه شده و این قوت مقاله بوده است؛ در کنار آن برخی علاوه بر ذکر پیشینه‌ها در قسمت پیشینه تحقیق، در نتیجه‌گیری نیز مورد مقایسه و

جدول ۷- توزیع مقالات براساس مرور کارهای گذشته

Table 7- Distribution of articles based on review of past works

پیشینه‌ها	فراوانی	فراوانی نسبی
دارد	۵۷	۷۲/۱۵
ندارد	۲۲	۲۷/۸۴
کل	۷۹	۱۰۰

را ارائه کرده‌اند و در مواردی که مقالات در ارتباط به موضوع دیگری بررسی شده است، چارچوب نظری نیز ارائه شده است؛ اما در ۳۷/۹۷ درصد، مقالات صرفاً به تعاریف مفهومی به خصوص درباره فساد و شاخه‌های آن پرداخته‌اند. مسئله‌ای که در این حوزه دیده می‌شود،

نگارش پیشینه تحقیق و به خصوص نظریه‌های آن کاری فنی و تخصصی است. از دیدگاه‌های نظری به عنوان منبعی برای مفاهیم و نیز مفروضات هستی‌شناختی و معرفت‌شناختی تحقیق استفاده می‌شود. در مقالات مرور شده فساد اداری و سیاسی، بیشتر مقالات مبانی نظری

است. فقط ۱۷/۷۲ درصد مبانی نظری و چارچوب داشته‌اند که بیشتر در ارتباط با موضوع دیگری در ارتباط با فساد بوده و درباره خود فساد نبوده است.

وجودنداشتن چارچوب نظری جامع و شناخته‌شده‌ای در ارتباط با خود فساد اداری و سیاسی است و این امر مقالات را به سمت اتکا به تعریف مفاهیم و یا صرفاً ارائه مبانی نظری ۴۴/۳۰ درصد در این حوزه رهنمون کرده

جدول ۸- مفاهیم، نظریه‌ها و چارچوب استفاده‌شده در مقالات

Table 8- Concepts, theories and framework used in articles

نظریه	فراوانی	فراوانی نسبی
فقط تعریف مفاهیم	۳۰	۳۷/۹۷
مبانی نظری بدون چارچوب	۳۵	۴۴/۳۰
مبانی نظری و چارچوب نظری	۱۴	۱۷/۷۲
کل	۷۹	۱۰۰

روش توصیفی یا اکتشافی بوده و ملزم به ارائه فرضیه نبوده‌اند؛ اما در قسمت دیگر، همین مقالات حتی با وجود روش تبیینی موضوع و استخراج نتیجه از ارائه فرضیات اجتناب ورزیده‌اند.

فرضیه، موتور حرکت تحقیق است، به‌خصوص در تحقیقات استنباطی که براساس آن تحقیق سامان می‌یابد. براساس جدول ۹ در این زمینه تقریباً ۵۳/۱۶ درصد، حداقل یک فرضیه را ارائه کرده و براساس آن مقاله را ساختار بندی کرده‌اند؛ در ۴۶/۸۳ درصد، فرضیه ذکر نشده است و تحقیق به

جدول ۹- توزیع فراوانی مقالات براساس فرضیه‌سازی

Table 9- Frequency distribution of articles based on hypothesis

فرضیات	فراوانی	فراوانی نسبی
ارائه فرضیات	۴۲	۵۳/۱۶
ارائه نکردن	۳۷	۴۶/۸۳

در بررسی فساد اداری و سیاسی، بیشتر مقالات نگاه معلولی به فساد اداری و سیاسی داشته‌اند و به دنبال علل یا یک علت مؤثر بر فساد بوده‌اند؛ یعنی عوامل مؤثر بر فساد بررسی شده و فساد به عنوان متغیر وابسته در نظر گرفته شده است. این وضعیت در مقالاتی که به صورت میدانی (۵۳/۱۶ درصد) کار شده است، نمود بسیار زیادی دارد؛ اما در مقالات اسنادی بیشتر نگاه علی به موضوع وجود داشته است

در بررسی فساد اداری و سیاسی، بیشتر مقالات نگاه معلولی به فساد اداری و سیاسی داشته‌اند و به دنبال علل یا یک علت مؤثر بر فساد بوده‌اند؛ یعنی عوامل مؤثر بر فساد بررسی شده و فساد به عنوان متغیر وابسته در نظر گرفته شده است. این وضعیت در مقالاتی که به صورت میدانی (۵۳/۱۶ درصد) کار شده است، نمود بسیار زیادی دارد؛ اما در مقالات اسنادی بیشتر نگاه علی به موضوع وجود داشته است

جدول ۱۰- نوع نگاه علی، معلولی و توصیفی به فساد اداری و سیاسی

Table 10- Causal, causal and descriptive view of administrative and political corruption

فراوانی نسبی	فراوانی	نوع نگاه به فساد اداری و	
۵/۰۶	۴	نگاه علی	تحقیقات میدانی
۵۳/۱۶	۴۲	نگاه معلولی	
۳/۷۹	۳	توصیفی	
۱۶/۴۵	۱۳	نگاه علی	تحقیقات اسنادی
۱۰/۱۲	۸	نگاه معلولی	
۱۱/۳۹	۹	توصیفی	
۱۰۰	۷۹	کل	

مقالات را به خود اختصاص داده است. بررسی فناوری، رسانه و فساد، رتبه بعدی یعنی (۱۰/۷۱ درصد) را دارد. ۷/۴ درصد به پیامد فساد پرداخته‌اند. بقیه موارد قدرت نرم جمهوری اسلامی در مقابله با فساد، فساد سیاسی و توسعه سیاسی، فساد و امنیت، نماز و فساد اداری، فساد اداری و نظام آموزشی بوده‌اند.

طبق جدول ۱۱، موضوعات بحث‌شده در مقالات، فساد اداری و سیاسی را براساس اسنادی یا میدانی بودن بررسی کرده است. در مقالات اسنادی بیشتر مباحث ارائه‌شده، روش‌ها و راهکارهای مبارزه با فساد اداری است (۲۱/۴۲ درصد)، در مرتبه بعد در مقالات اسنادی، به علل فساد پرداخته شده است (۲۱/۴۲ درصد)، فساد سیاسی ۱۷/۸۵ درصد

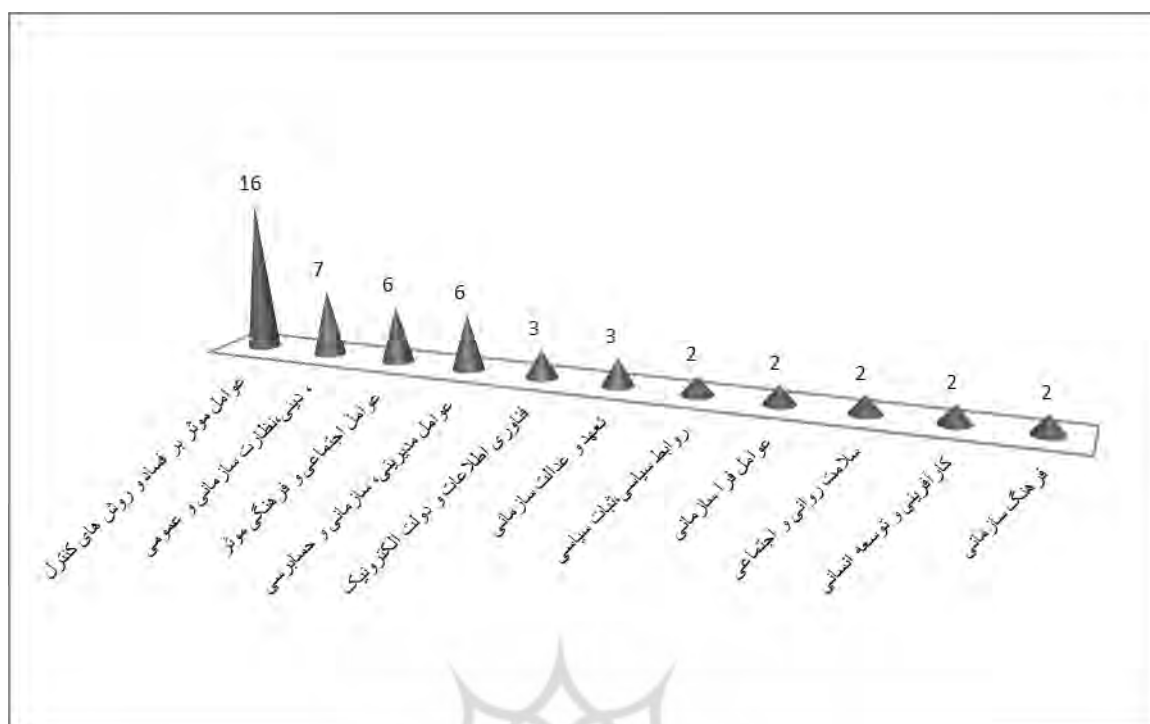
جدول ۱۱- زمینه‌های موضوعی عوامل بررسی‌شده فساد اداری و سیاسی در مقالات اسنادی

Table 11- Thematic areas of the investigated factors of administrative and political corruption in documentary articles

زمینه‌های موضوعی	فراوانی	فراوانی نسبی
روش‌ها و راهکارهای مبارزه با فساد	۶	۲۱/۴۲
علل فساد	۶	۲۱/۴۲
فساد سیاسی	۵	۱۷/۸۵
فناوری اطلاعات، رسانه و فساد	۳	۱۰/۷۱
پیامد فساد	۲	۷/۱۴
اثرات طراحی شاخص ملی	۱	۳/۵۷
سنجش فساد قدرت نرم	۱	۳/۵۷
جمهوری اسلامی در مبارزه با فساد	۱	۳/۵۷
فساد سیاسی و توسعه سیاسی	۱	۳/۵۷
فساد و امنیت	۱	۳/۵۷
نماز و فساد اداری	۱	۳/۵۷
فساد اداری و نظام آموزشی	۱	۳/۵۷
کل	۲۸	۱۰۰

خود اختصاص داده است. فناوری اطلاعات و دولت الکترونیک و تعهد و عدالت سازمانی نیز هرکدام ۵/۸۸ درصد دارند. بقیه موارد روابط سیاسی، ثبات سیاسی، عوامل فراسازمانی، فرهنگ سازمانی، سلامت روانی و اجتماعی و کارآفرینی و توسعه انسانی را در بر گرفته است.

براساس اطلاعات نمودار ۲، در تحقیقات میدانی اکثریت موضوع مورد بررسی، عوامل مؤثر بر فساد و روش‌های کنترل آن است (۳۱/۳۷ درصد)، رتبه بعدی عوامل اخلاقی و دینی و نظارت سازمانی با رویکرد اسلامی و نظارت عمومی با ۱۳/۷۲ درصد است. عوامل اجتماعی و فرهنگی، عوامل مدیریتی و سازمانی و حسابرسی هرکدام ۱۱/۷۶ درصد را به

شکل ۲- زمینه‌های موضوعی عوامل موثر بر فساد اداری و سیاسی در مقالات میدانی

Fig 2- Thematic areas of factors affecting administrative and political corruption in field articles

روش‌شناسی تحقیقات بررسی شده

توصیفی قرار دارند که در برخی از آنها از روش‌های آماری تخصصی نیز استفاده شده است. از این میان دو نوع تحقیق فراتحلیل، یک نوع تحقیق روند پژوهی و یک تحقیق تحلیل محتوا نیز وجود دارد؛ این تحقیقات، گام‌های ارزنده‌ای را در روند انجام تحقیقات در زمینه فساد اداری و سیاسی نشان می‌دهد.

طبق اطلاعات جدول زیر، بیشتر تحقیقات بررسی شده به روش پیمایشی از نوع همبستگی صورت گرفته‌اند. در رده بعدی تحقیقات اسنادی قرار دارند که دو مورد آن به روش تحلیلی کار شده و تحقیقات ارزنده‌ای‌اند. در رده بعد تحقیقات پیمایشی از نوع

جدول ۱۲- روش تحقیق استفاده شده در تحقیقات فساد اداری و سیاسی

Table 12- Research methods used in administrative and political corruption investigations

روش تحقیق	روش اسنادی	پیمایشی - همبستگی	پیمایشی - توصیفی	کیفی	ترکیبی (پیمایشی - کمی) و کیفی	فراتحلیل	پیمایش طولی (روند پژوهشی)	تحلیل محتوا	کل
فراوانی	۲۰	۳۵	۱۳	۲	۵	۲	۱	۱	۷۹
فراوانی نسبی	۲۵/۳۱	۴۴/۳۰	۱۶/۴۵	۲/۵۳	۶/۳۲	۲/۵۳	۱/۲۶	۱/۲۶	۱۰۰

ثانویه داده‌های داخلی و در شش مورد از تحلیل داده‌های سازمان‌هایی مانند سازمان شفافیت بین‌الملل، بانک جهانی و صندوق بین‌المللی پول استفاده شده است. بقیه مقالات چون روش اسنادی داشته‌اند، محقق ابزاری برای جمع‌آوری داده‌ها ذکر نکرده‌اند، گرچه روش فیش‌برداری بوده است.

در بیشتر موارد ابزار جمع‌آوری داده پرسش‌نامه بوده است. دو مورد از پرسش‌نامه و مصاحبه هم‌زمان استفاده کرده‌اند. یک مورد هم از پرسش‌نامه و گزارش‌ها و ۴ مورد از مصاحبه استفاده کرده‌اند. در یک مقاله ابزار خود را پرسش‌نامه و تحلیل ثانویه هم‌زمان نام برده است. در یک مورد از تحلیل

جدول ۱۳- ابزار اندازه‌گیری در مقالات مرتبط فساد اداری و سیاسی

Table 13- Measuring tools in related articles on administrative and political corruption

ابزار اندازه‌گیری	پرسش‌نامه	پرسش‌نامه	پرسش‌نامه	مصاحبه	پرسش‌نامه و مصاحبه	تحلیل ثانویه	تحلیل ثانویه داده‌های جهانی
فراوانی نسبی	۴۳	۲	۱	۴	۱	۲	۶
فراوانی نسبی	۵۳/۷۵	۲/۵	۱/۲۵	۵	۱/۲۵	۲/۵	۷/۵

ابزار، بیشتر مقالات میدانی از آلفا کرونباخ استفاده کرده‌اند است (۹۵/۰۹ درصد). ۹/۸ درصد اعتبار سازه را در کنار اعتبار محتوا استفاده کرده‌اند. یک مقاله اعتبار سازه و یک مقاله از اعتبار همگرا و واگرا استفاده کرده است. برای برآورد پایایی

نوع اعتبار بیشتر کارهای میدانی اعتبار صوری و محتوا است (۹۵/۰۹ درصد). ۹/۸ درصد اعتبار سازه را در کنار اعتبار محتوا استفاده کرده‌اند. یک مقاله اعتبار سازه و یک مقاله از اعتبار همگرا و واگرا استفاده کرده است. برای برآورد پایایی

جدول ۱۴- توزیع فراوانی مقالات براساس روایی و پایایی داده‌ها در مقالات میدانی

Table 14- Frequency distribution of articles based on validity and reliability of data in field articles

فراوانی نسبی	فراوانی	نوع پایایی	فراوانی نسبی	فراوانی	روایی
۶۸/۲	۵	آلفا	۴۵/۹	۲۳	روایی صوری و
۳۱/۷	۶	میدانی	۹	۵	روایی محتوا و سازه
۱۰۰	۵۱	کل	۱/۶	۱	روایی سازه
			۱/۶	۱	روایی همگرا و واگرا
			۴۱/۷	۲۱	ذکر نشده
			۱۰۰	۵۱	کل

شده است. یکی از نکات درخور توجه، نسبت بالای تحقیقات صورت گرفته در شهرداری‌هاست (۱۱/۲۵ درصد).

در جدول زیر توزیع ادارات و سازمان‌هایی، که تحقیقات اثر آنها صورت گرفته‌اند، نمایش داده شده است: بیشتر مقالات (۲۰ درصد) در بین ادارات و سازمان‌های دولتی اجرا

جدول ۱۵- جامعه آماری و گروه مورد مطالعه در مطالعات فساد اداری و سیاسی

Table 15- Statistical population and study group in administrative and political corruption studies

کل	ندارد	معاونت، حسب و گزارش‌ها	کشورها	شهر و نندان	ناجا	مجتمع قضائیه	سازمان‌های غیردولتی	مدارس	بانک	بیمارستان	وزارت صنعت و معدن	دانشگاه	مؤسسات تربیتی	بلندی و ورزشی	شهرداری	کل ادارات و سازمان‌های دولتی	سازمان‌ها و افراد	مورد مطالعه
۱۰۰	۲۶/۵۸	۵/۰۶	۷/۵۹	۲/۵۳	۱/۲۶	۱/۲۶	۱/۲۶	۱/۲۶	۲/۵۳	۲/۵۳	۳/۷۹	۵/۰۶	۷/۵۹	۱۱/۳۹	۲۰/۲۵	۱۱/۳۹	۲۰/۲۵	فراوانی نسبی

ارزنده‌ای در کشور ایران (۱۸/۰۳ درصد) طرح‌ریزی شده است و توانسته است با نمونه‌گیری در بین استان‌ها، مسئله فساد را در کل کشور پیگیری کند.

محل بررسی بیشتر مقالات (۳۱/۱۴ درصد) استان تهران و مخصوصاً خود شهر تهران است. در واقع به علت متمرکز بودن بسیاری از نهادها در تهران، این بررسی‌ها نشان‌دهنده اهمیت مسئله فساد اداری و سیاسی در پایتخت است. تحقیقات

شکل ۳- مکان و محل تحقیق مقالات فساد اداری و سیاسی

Fig 3- The place and location of research articles on administrative and political corruption

شرقی و خراسان رضوی نیز هرکدام یک مقاله جهت‌دهی شده است.

در استان‌های اصفهان ۹/۸۳ درصد و زنجان ۴/۹۱ و کرمان ۶/۵۵ درصد پروژه‌ها سازمان‌دهی شده است. در استان‌های قم، یزد، سنندج، شهرستان ارومیه، استان گیلان، فارس، آذربایجان

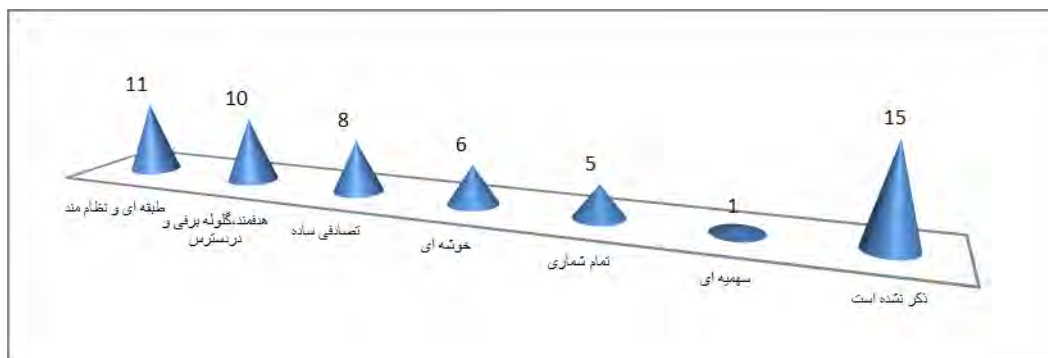
جدول ۱۶- جامعه نمونه بررسی شده در ارتباط با فساد اداری و سیاسی

Table 16- The sample community investigated in relation to administrative and political corruption

حجم نمونه	مدیران و معاونان	کارکنان و کارمندان	استادان، کارشناسان، متخصصان	قضات متخصصان	کارشناسان، پژوهشگران و پزشکان و پرستاران	شهروندان	کشورهای مختلف	مکاتبات، گزارش، پایان‌نامه و مقالات	ذکر نشده
۱۴	۲۷	۴	۷	۱	۲	۳	۶	۴	۱
۲۰/۲۸	۳۹/۱۳	۵/۷۹	۱۰/۴۴	۱/۴۴	۲/۸۹	۴/۳۴	۸/۶۹	۵/۷۹	۱/۴۴

بین مدیران و معاونان و در رده بعدی کارشناسان و متخصصان است و در بین استادان و دانشجویان نیز ۵/۷۹ درصد تحقیقات صورت گرفته است. بقیه بررسی‌ها در بین جامعه درمانی ۲/۸۹ درصد، شهروندان ۴/۳۴ درصد دیده می‌شود. در زمینه منابع مکتوب ۵/۷۹ کار در زمینه مطالعات کیفی و فراتحلیل صورت گرفته است که شایان توجه است.

در دسته‌بندی حجم نمونه، نظر به اینکه تعدادی از تحقیقات دو جامعه آماری داشته‌اند، آمار حجم نمونه و جامعه آماری آنها در دو گروه گزارش شده است. اکثریت جامعه و حجم نمونه آماری را در تحقیقات بررسی شده کارکنان و کارمندان سازمان‌ها، ادارات و نهادهای مختلف در بر می‌گیرند. یکی از بهترین جنبه‌هایی که می‌توان دید و در واقع نکته برجسته بررسی در این حوزه است، انجام تحقیقات در

نمودار ۴- توزیع مقالات بر اساس روش نمونه‌گیری

Fig 4- Papers distribution based on sampling methods

روش نمونه‌گیری در هر تحقیقی به اقتضای جامعه آماری و نحوه پراکندگی و در دسترس بودن آنها انجام می‌گیرد. در این زمینه استفاده از هر دو روش احتمالی و غیراحتمالی به چشم می‌خورد. در زمینه فساد اداری و سیاسی بیشتر مقالات از روش طبقه‌ای و نظام‌مند (۱۹/۲۹ درصد) استفاده کرده‌اند. نمونه‌گیری بعدی که در این‌گونه تحقیقات دیده می‌شود، تحقیق هدفمند، گلوله‌برفی و در

روش نمونه‌گیری در هر تحقیقی به اقتضای جامعه آماری و نحوه پراکندگی و در دسترس بودن آنها انجام می‌گیرد. در این زمینه استفاده از هر دو روش احتمالی و غیراحتمالی به چشم می‌خورد. در زمینه فساد اداری و سیاسی بیشتر مقالات از روش طبقه‌ای و نظام‌مند (۱۹/۲۹ درصد) استفاده کرده‌اند. نمونه‌گیری بعدی که در این‌گونه تحقیقات دیده می‌شود، تحقیق هدفمند، گلوله‌برفی و در

جدول ۱۷- مؤلفه‌های فساد اداری و سیاسی

Table 17- Components of administrative and political corruption

مؤلفه‌های فساد	عوامل و علل فساد اداری	پیشگیری فساد	مبارزه و کنترل و مبارزه با فساد	آسیب‌شناسی روش‌های فساد	پیامد فساد	فساد اداری و میل به فساد	فساد اداری (مالی، اداری و قانونی)	انواع فساد اداری	اداری	نگرش نسبت به فساد	فساد اداری و شفافیت	ادراک فساد و شاخص قلمرو آن	فساد سیاسی، علل و مطرح در این زمینه	بین‌الملل و شاخص‌های بانک جهانی و شفافیت	شاخص فساد سیاسی	کل
فراوانی	۲۴	۱۹	۱	۵	۲۰	۵	۵	۶	۲	۶	۶	۴	۲	۲	۹۴	
فراوانی نسبی	۲۵/۵۳	۲۰/۲۱	۱/۰۶	۵/۳۱	۲۱/۲۷	۵/۳۱	۵/۳۱	۶/۳۸	۲/۱۲	۶/۳۸	۶/۳۸	۴/۲۵	۲/۱۲	۲/۱۲	۱۰۰	

در باره شاخص‌های آن صحبتی به میان نیامده است. در تعدادی از مقالات نیز فقط شاخص و در برخی شاخص به همراه سؤالات ارائه شده است. ۲۵/۵۳ درصد از مقالات عوامل و علل فساد اداری را بررسی کرده‌اند. در تحقیقات اسنادی این عوامل را به دسته‌های مختلف در حوزه‌های سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و ... تقسیم و گزینه‌های خود را درباره هر کدام دسته‌بندی کرده‌اند. در زمینه علل مؤثر بر فساد اداری،

مؤلفه‌های فساد اداری، که در مقالات اسنادی و میدانی بررسی شده است، متعدد است. در برخی مقالات اسنادی چندین مؤلفه مثل علل فساد، کنترل، پیامد مطرح شده و این تعداد گزینه‌های جدول ۲۱ را افزایش داده است. در مقالات اسنادی در قالب بررسی محتوای مقاله می‌توان دریافت که مؤلف، فساد را با چه عواملی مدنظر قرار داده است. در برخی مقالات صرفاً اشاره‌ای به اندازه‌گیری فساد اداری شده و

بوده است. تحقیقات در حوزه فساد سیاسی با مقالات، کمتر و بیشتر به صورت اسنادی و توصیفی بوده‌اند.

بستن یک مقاله و اتمام یک بحث در گرو ارائه یک بحث مناسب درباره نتیجه‌گیری پژوهش است و ارائه نکردن آن، رهاکردن خوانندگان در سر در گمی و شناخت نامناسب از موضوع و نتیجه کار است. در بیشتر مقالات بررسی شده، نتیجه‌گیری یا بحث و نتیجه‌گیری به صورت مجزا ارائه شده است؛ اما در ۵/۰۶ درصد نتیجه‌گیری، فقط در قالب توصیف و استخراج نتایج ارائه شده است و بخشی با این عنوان در مقاله مطرح نشده است. این امر می‌تواند از لحاظ ساختاری و محتوایی مقاله را نارسا جلوه دهد.

بحث در ارتباط با یافته‌های تحقیق در دو حوزه فساد سیاسی و اداری صورت می‌گیرد تا به فهم بهتر موضوع کمک کند. گزارش‌های فوق بیشتر تحلیل آماری و کمی مقالات مطالعه شده بود. در ادامه نتیجه تحلیل مضمونی مقالات به صورت محتوایی گزارش می‌شوند.

الف) یافته‌های فساد اداری

الف) یافته‌های مرتبط با فساد اداری: عمدتاً در مقالات این موضوعات بررسی شده است؛ علل فساد اداری، روش‌های مبارزه و کنترل فساد، پیامد فساد که به اختصار به این موارد بیشتر در قالب استخراج کارهای میدانی پرداخته شده است.

علل فساد اداری را می‌توان در حوزه‌ها و دسته‌های مختلف پیگیری کرد، در مجموع مقالات بررسی شده علل زیر را برای فساد اداری بر شمرده‌اند که بنا به نام‌گذاری خود، مقالات با تغییرات جزئی در دسته‌های زیر مطرح‌شدنی‌اند؛ روش‌های مبارزه با فساد نیز در قالب همین علل و ختنی کردن یا کاهش دادن آن ارائه می‌شود: ۱- عوامل اقتصادی؛ ۲- عوامل فرهنگی و اجتماعی؛ ۳- عوامل سازمانی و مدیریتی؛ ۴- عوامل ساختاری؛ ۵- محیطی؛ ۶- عوامل فردی.

روش‌های مبارزه با فساد نیز در دسته‌های زیر در قالب عوامل بررسی شده است: اقتصادی، فرهنگی، آموزشی و

تحقیقات میدانی نیز به صورت‌های مختلفی مانند بررسی علل فردی، سازمانی، فراسازمانی (اجتماعی - فرهنگی، خانوادگی، سیاسی)، بومی، محیطی، قوانین و مقررات، اخلاقی، نظارتی و .. شاخص‌سازی شده‌اند که هر کدام با چندین سؤال سنجیده شده است. در ۲۰/۲۱ درصد از مقالات در کنار بررسی علل فساد، روش‌های کنترل و مبارزه با فساد را نیز بیان کرده‌اند؛ این روش‌ها در مقالات اسنادی به خصوص در دوره‌های ابتدایی چاپ این مقالات، در دسته‌های متنوعی از روش‌های مبارزه نشان داده شده است. ۱/۰۶ درصد از این مقالات نیز به آسیب‌شناسی روش مبارزه با فساد اختصاص یافته است. در ۵/۳۱ درصد به پیامدهای فساد اداری پرداخته شده است که نسبت به حوزه علل و مبارزه بسیار کمتر درخور توجه قرار گرفته است. ۲۱/۲۷ درصد به فساد اداری یا میل به فساد را بررسی کرده است که بررسی آنها در قالب رشوه‌خواری، اختلاس، تخلف، اخاذی، جعل اسناد، سوءاستفاده و سهل‌انگاری در وظایف، زیر پا گذاشتن مقررات، نسبت فامیلی و ... بوده است. ۲/۱۲ درصد نگرش نسبت به فساد در ابعاد شناختی، احساسی و رفتاری سنجیده شده است؛ گرچه سنجش فساد در بیشتر مواقع نوعی نگرش سنجی بوده است و نظر افراد را درباره وجود این موارد سنجیده است. بررسی فساد اداری و دسته‌بندی کردن آن در این سه حوزه مالی، اداری و قانونی نیز در ۵/۲۰ درصد موارد دیده می‌شود. ۶/۳۸ درصد موارد ذکر کرده‌اند که از شاخص سازمان شفافیت بین‌الملل استفاده کرده‌اند. در ۶/۳۸ درصد نیز دسته‌بندی از انواع فساد نمود یافته است که بیشتر تحقیقات اسنادی بوده‌اند. در ارتباط با فساد سیاسی این موارد در حوزه‌های مؤلفه‌ها نمود دارد؛ فساد سیاسی (میزان تقلب انتخاباتی، ارتشا، اخاذی، اختلاس)، علل فساد سیاسی (علل سیاسی و اقتصادی)، قلمروهای فساد سیاسی، تجهیز رسانه در مقابله با فساد سیاسی، هر کدام یک مورد، شاخص فساد سیاسی بانک جهانی و شفافیت بین‌الملل و شاخص‌های مطرح در این زمینه مثل کسب امتیاز، حفظ قدرت و تلفیق دو شاخص با هم، دو مورد

و بالا تعلق داشت. ولی اگر در کشور در شرایط حاضر وضع درست نشود، احتمالاً به همان مقصدی می‌رسیم که رژیم سابق رسیده است. در نظام جمهوری اسلامی ایران بیشتر به مسائل اخلاقی توجه شده است، در صورتی که باید به اخلاقیات و قانون هر دو توجه شود و در کنار آن به تجهیز رسانه‌ای و استفاده از فناوری در برخورد با فساد سیاسی در جمهوری اسلامی پرداخت. در کلام آخر تأکید شده است که برای جلوگیری از فساد، راهی جز طراحی و استقرار مکانیزم‌های کنترل (امر به معروف و نهی از منکر) نیست.

پیشنهادها و راهکارهای مقالات

از بین ۷۹ مقاله بررسی شده، در ۱۸ مقاله راهکاری ارائه نشده است. در مواردی فقط در یک جمله راهکار ارائه شده است یا پیشنهادهایی درباره اجرای کار برای پژوهشگران بعدی داده شده است؛ اما در ارتباط به بقیه مقالاتی که راهکار یا پیشنهادهایی ارائه کرده‌اند، می‌توان آنها را در حوزه‌های

۱- قانونی: جوهری (۱۳۸۱)، حقیقتیان و دیگران (۱۳۹۱)، اجلی و دیگران (۱۳۹۴)، شفیع و دیگران (۱۳۹۶)؛ ۲- اقتصادی: قاهر دوست و دیگران (۱۳۹۴)، سپهوند و دیگران (۱۳۹۷)، اجلی و دیگران (۱۳۹۴)، خدروی و دیگران (۱۳۹۵)، نیک‌پور (۱۳۹۵)؛ ۳- ساختاری- اداری: اعتباریان و دیگران (۱۳۹۳)، امیری و دیگران (۱۳۹۴)، حقیقتیان و دیگران (۱۳۹۵)، درویش و عظیمی (۱۳۹۵)؛ ۴- کلان-سیاسی: حقیقتیان و دیگران (۱۳۹۱)، محمدی و معصومی (۱۳۹۵)، پرویز و دیگران (۱۳۹۷)، اسمی‌خانی و حقیقتیان (۱۳۹۵)؛ ۵- فرهنگی- آموزشی و اخلاقی: ربیعی و آصف (۱۳۹۱)، یزدان‌پناه و دیگران (۱۳۹۲)، فرجیها و جوادی (۱۳۹۳)، حسن‌دوست فرخانی و یزدان‌پناه زارع (۱۳۹۳)، نیک‌پور و دیگران (۱۳۹۵)، نیستاتک و دیگران (۱۳۹۷)، حسین‌پور و دیگران (۱۳۹۷)، حسن‌پور و رضوی (۱۳۹۷)؛ ۶- فناوری و رسانه: محسنی (۱۳۹۲)، هادوی‌نژاد و جاوید (۱۳۹۴)، زارع و دیگران (۱۳۹۵)، نیک‌پور (۱۳۹۵)، شفیع و دیگران (۱۳۹۶)،

اجتماعی، سازمانی و مدیریتی، ساختاری، نظارتی، سیاسی. در نهایت برخی پیامدهای فساد اداری نیز در مقالات بررسی شده است.

ب) یافته‌های مرتبط با فساد سیاسی: مقالات حوزه

سیاسی به بررسی کشورها، ایران، رسانه- فناوری، تحقیق و اصلاح از طریق اقدامات اسلامی- اخلاقی متکی بوده‌اند که به اختصار به این نتایج اشاره می‌شود. بررسی در بین کشورها نشان می‌دهد با افزایش کنترل فساد سیاسی، ثبات سیاسی افزایش یافته است و برعکس. این اثرگذاری می‌تواند از طریق نابرابری درآمدی باشد. فساد سیاسی، عدم توسعه را در پی دارد و متقابلاً در یک رابطه، دوری عدم توسعه باعث فساد سیاسی می‌شود و چالش‌های اساسی برای سیستم سیاسی و شهروندان آن فراهم می‌کند و سیستم سیاسی را با کاهش مشروعیت روبه‌رو خواهد کرد؛ اما در نتایج تحقیقی دیگر به این اشاره شده است که توسعه‌یافتگی کشورها رابطه منفی با فساد اداری و رابطه مثبت با فساد سیاسی دارد. با افزایش توسعه‌یافتگی کشورها، از فساد اداری و رشوه‌خواری کاسته و بر فساد سیاسی افزوده می‌شود؛ این امر و نتایج تحلیل ثانویه مقالات قابل تأمل و دقت است.

از جمله هزینه‌های فساد اقتصادی- سیاسی برای کشورهای در حال توسعه، افزایش شکاف بین طبقات اجتماعی، افزایش بی‌اعتمادی مردم نسبت به دولت و به یکدیگر است. این پندار منفی تقویت می‌شود که مقامات دولتی و نخبگان اقتصادی منابع ملی را به یغما می‌برند. این دیدگاه منفی به دولت به بحران‌های سیاسی با پیامدهای جدی امنیتی در سطح ملی و حتی در سطح بالاتر منطقه‌ای و بین‌المللی منتهی می‌شود. به دنبال آن فساد سیاسی اثر معنی‌داری بر فساد اداری دارد؛ بین این دو رابطه متقابل وجود دارد. در ارتباط با بررسی فساد سیاسی در ایران، بیان شده است که فساد در رژیم قبل بیشتر بوده است؛ در سال‌های پهلوی اول بیشتر سوءاستفاده‌کنندگان از قدرت سیاسی به کارگزاران رده پایین و در دوره پهلوی دوم بیشتر به رده میانی

نظارت‌کننده، به‌وجودآمدن شرایطی برای نظارت کارکنان بر یکدیگر، استقرار نظام نظرسنجی در سازمان، تهیه و اجرای برنامه‌های آموزشی برای مدیران و آشنایی مدیران با ضعف‌های خود، برقراری نظام تأمین اجتماعی کارآمد، اعمال نظارت مخفیانه بر مشاغل مستعد فساد، امنیت شغلی، کاستن از تعداد کارکنان.

پیشنهاد‌های کلان سیاسی: مبارزه با فساد به‌صورت بلندمدت، همکاری همه نهادها برای مبارزه و داشتن دید جامع و چندمینه‌ای، کاهش نابرابری‌ها توسط دولت، انباشت سرمایه اجتماعی و حرکت به‌سوی رشد اقتصادی، تقویت احزاب، اتحادیه دولت و مطبوعات، تصویب قوانین کارآمد و راهگشا برای مقابله با فساد، تمرکززدایی از اداره و تصدی‌گری دولت، اصلاحات در نظام بازرسی و نظارت، ایجاد اصلاحات نهادی در مدیریت مقابله با فساد و سالم‌سازی نظام اداری، واگذارنکردن کار به پیمانکاران کوچک و بزرگ و نظارت بر آنها و ذوب‌نشدن در این فرایند، ایجاد نهاد مستقل مبارزه با فساد مانند نهادهای مذهبی، احزاب و اتحادیه‌های کارگری، کنترل از پایین و بالا در کشور، استقلال قوه قضائیه، تقویت پاسخگویی سیاستمداران، تقویت جامعه مدنی، تعیین یک سازمان غیردولتی با استاندارد سازمان شفافیت بین‌الملل برای سنجش مدام فساد.

پیشنهاد‌های فرهنگی - اجتماعی، آموزشی و اخلاقی:

آگاهی عمومی از آثار فساد اداری، طراحی شاخص‌های فساد براساس بحث روش‌شناختی مناسب در ایران، نیاز به توجه به مجموعه‌ای از ارزش‌های اخلاقی و معنوی، بالابردن خطرهای ناشی از تخلفات اداری، آموزش مدیران و کارکنان دولتی، آموزش و آگاهی‌دادن ارباب‌رجوعان برای آشنایی با قوانین و مقررات، طرح‌هایی برای بهبود رابطه کارمند و ارباب‌رجوع، آموزش قبل از ورود و حین خدمت در پیشگیری از فساد، زدودن بی‌تفاوتی از ذهن کارکنان، الگوبودن مسئولان برای زبردستان، راهکارهایی با توجه به منابع غنی اسلامی، تقویت کنترل‌کننده‌های بیرونی، تقویت ارزش‌ها و هنجارهای درونی،

سپهوند و دیگران (۱۳۹۷)، بهبودی و دیگران (۱۳۹۷) و ۷- محیطی: خداد حسین و فرهادنیاد (۱۳۸۰)، فیض‌آبادی و علانی (۱۳۹۷) تقسیم کرد. ارائه راهکارهای مرتبط با اصلاح حقوق و دستمزد، تأکید بر معنویت و اخلاق و وجدان کاری و بهبود شفافیت و استفاده از فناوری در فرایندهای اداری در تعداد زیادی از مقالات انجام شده است. در دسته‌بندی‌های زیر پیشنهاد‌های مطرح‌شده در مقالات ارائه می‌شود.

پیشنهاد‌های قانونی: بازنگری قوانین مربوط به پرداخت

حقوق و دستمزد، تغییر ساختار آموزشی و استخدامی کشور، تقویت نهادهای جامعه مدنی، تعدیل و حذف قوانین مبهم و غیرشفاف، مشروعیت‌بخشیدن، نهادینه‌کردن و توسعه نظارت عمومی بر عملکردهای دولتی از طریق وضع قوانین مربوطه، ساده و شفاف‌سازی قوانین، تدوین ساز و کارهای حقوقی و سیستمی برای کاهش مداخلات سیاسی.

پیشنهاد‌های اقتصادی: معقول‌کردن دخالت دولت در

اقتصاد، خصوصی‌سازی و کاهش حجم تصدی‌گری دولت، ترمیم حقوق و مزایای کارکنان و توجه به وضعیت اقتصادی کارکنان، حذف شرایط چندنرخ‌بودن کالاها، حذف زمینه‌ای رانت‌خواری، نظارت بر ثروت کارکنان و مصرف و سطح زندگی، افزایش حقوق و مزایای کارکنان مانند مسکن و شرکت‌های تعاونی.

پیشنهاد‌های ساختاری - اداری: اصلاح ساختاری در نظام

اداری در حوزه‌های مالی و بودجه‌ریزی، اصلاح و شفاف‌سازی فرایند جذب و استخدام کارکنان، استقرار نظام شایسته‌سالاری، تعادل بین شغل و شاغل برای ایجاد عدالت سازمانی، تأکید بر کار گروهی در سازمان، تقسیم قدرت میان طبقات سازمان، انتخاب مدیر متناسب با کارکنان، ایجاد شفافیت در فرایند کاری، ایجاد نظام کنترل و نظارت دقیق در سازمان، توجه به عدالت در سازمان به‌ویژه درباره دستمزد، ایجاد نظام تشویقی برای کارکنان شایسته، مشارکت‌دادن کارکنان در اداره امور، امکان ملاقات شهروندان با مدیران سازمان، تبادل مستمر اطلاعات بین دستگاه‌ها و واحدهای

فساد به سوءاستفاده از موقعیت و منصب خود برای رسیدن به منفعت تعبیر می‌شود. در این رابطه منفعت ممکن است هم در حوزه اداری و هم سیاسی مدنظر باشد. فساد اداری و سیاسی رابطه نزدیکی با یکدیگر دارند و فرد یا گروه را در یک حوزه درگیر می‌کنند و ممکن است به حوزه دیگر نیز بکشاند. چنانچه خندان (۱۳۹۵) با بررسی دو نوع فساد در ۵۷ کشور بیان می‌دارد که رابطه مکمل بین فساد اداری و سیاسی مشهود است. او در کارش پرداخت رشوه را به‌عنوان مصداق فساد اداری و نفوذ در دولت با هدف رانت‌جویی و تخصیص منابع را مصداق فساد سیاسی در نظر گرفته است. بررسی این دو مقوله محقق را بر آن داشت که کلیت مطالعات انجام شده در زمینه فساد اداری و در کنار آن فساد سیاسی را به‌عنوان امری مشمول یا در ارتباط با آن در مقالات علمی-پژوهشی به‌صورت سازماندهانه و منظم پیگیری کند.

برای رسیدن به این مهم، محققان از روش مرور نظام‌مند استفاده کردند. مرور نظام‌مند یا سازمان‌یافته، از جمله روش‌های ترکیب و شناخت نظری-روشی تحقیقات دیگران به‌منظور استخراج نتایج گسترده‌تر و پوشاننده‌تر است. در زمینه کار سازمان‌یافته تحقیقی در ارتباط با فساد اداری و سیاسی یافت نشد. در مقاله حاضر پیرو تحقیقات قبلی فساد اداری و سیاسی هم‌زمان بررسی شده است و نتایج تحقیقات گذشته را با روش کیفی، به نقد و بررسی در حیطه‌های ساختار مقاله‌نویسی، روش‌شناختی، نظریه و مفهوم‌پردازی می‌کشاند و در انتها مباحث نتیجه‌گیری و راهکارهای آن را جمع می‌کند.

تحقیقات ارزنده‌ای در حوزه کلان ایران و بین کشورها در کنار کارهای داخلی ارائه شده است که این می‌تواند در ارائه شاخص مناسب برای اندازه‌گیری فساد بسیار ارزنده باشد؛ به‌خصوص استفاده از مقایسه آمار کشورها می‌تواند ایران را از لحاظ ارزش شاخص فساد و ارتباط با متغیرهای دیگر با کشورهای هم‌رتبه خود و دیگر کشورها به چالش جدی بکشاند. چاپ مقالات در حوزه جامعه‌شناسی در این حوزه

به‌کارگیری افراد متعهد، جذب کارکنان متناسب با ویژگی‌های شخصیتی، پابندی اعتقاداتی بدون در نظر گرفتن مذهب افراد، تقویت شادکامی ملی، گرفتن آزمون از کارمندان با عنوان وجدان کاری، افزایش پاسخگویی دستگاه‌ها در مقابل مردم، شاهدبودن مردم برای مبارزه با فساد، تقویت شاخص‌های سلامت اجتماعی، ایجاد فرصت نقد مردم و نظارت عمومی با همکاری رسانه، تأسیس دفترهای رسیدگی به شکایات مردمی، تشویق مردم و کارکنان به افشاگری، مصونیت مردم و کارکنان از گزارش تخلف، تدوین درسی با عنوان نظارت سازمانی از نظر اسلام در دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزشی، تهیه و اجرای برنامه‌های آموزش دینی و خداشناسی برای افراد سازمان، استفاده از افراد صالح.

پیشنادهای فناوری و رسانه: شفافیت‌سازی با رسانه، استفاده از فناوری و رسانه حتی در شرایط مقاومت کارکنان، تأسیس دستگاه‌های نظارتی و کنترلی با قابلیت پاسخگویی و رسیدگی فوری به ارباب‌رجوع، استفاده از رسانه‌ها به‌عنوان عامل آگاهی‌دهنده و تقویت آن، آشنایی مشتریان با خدمات مورد نیاز از طریق تبلیغات و فناوری، استفاده از افراد متخصص برای دانش الکترونیک، توسعه دولت الکترونیک، استفاده از مجلات، رسانه و .. نسبت به مضرات فساد.

پیشنادهای محیطی: بررسی و کنترل وسعت و پراکندگی در سازمان‌ها، کاستن از تماس رویاروی کارمند و ارباب‌رجوع.

در نهایت درباره چاپ و نشر مقالات، شاهد تکرار چاپ دو مقاله مشابه در دو مجله جداییم که فقط نحوه استخراج نتیجه را از اس پی اس به آموست تغییر داده است. دو مقاله دیگر نیز با یک موضوع در دو مجله، یکبار با نام یک مؤلف و بار دیگر با نام چند مؤلف به چاپ رسیده است که در موارد زیادی کار کاملاً مشابه است و این نیازمند پیگیری خود مجلات و داوری بهتر یک مقاله علمی-پژوهشی است.

بحث و نتیجه

شخصی محققان و یا طرح‌های استانی انجام می‌شوند؛ از این رو با توجه به هزینه تحقیقات، محققان نمی‌توانند سطح مطالعاتی خود را در سطح کل کشور انجام دهند. همچنین با توجه به تمرکز اداری و سیاسی و نیز اقتصادی تهران به‌عنوان پایتخت ایران و تعداد زیادتر دانشگاه‌ها و نیز مراکز نظارتی در آن و نیز وقوع بیشتر فسادهای رسانه‌ای شده در آن، طبیعی به نظر می‌رسد که این استان در مقایسه با دیگر استان‌ها میدان تحقیق مناسب‌تری برای محققان بوده باشد.

روش‌های تحقیق در مقالات میدانی از نوع همبستگی، روش اسنادی، روش پیمایشی از نوع توصیفی بوده و تحقیقاتی نیز به روش کیفی، ترکیبی، فراتحلیل، روندپژوهی، تحلیل محتوا انجام شده است که تغییرات نوع روش بررسی را در کارها به نحو بسیار بازتری نشان می‌دهد. ابزار اندازه‌گیری بیشتر کارها پرسش‌نامه است که ویژه کارهای کمی است؛ اما در این راستا استفاده از مصاحبه، تحلیل ثانویه مطالب آماری، گزارش‌ها نیز به‌صورت آرامی جریان پیدا کرده است و این نشان‌دهنده دقت و موشکافی محققان این حوزه در استفاده شایسته‌تر از ابزار تحقیق است.

مرور نظام‌مند مقالات حاضر به‌خوبی نشان‌دهنده تناسب‌نداشتن روش‌های به کار گرفته شده در رابطه با موضوع فساد است. به این معنا که از سویی ماهیت فساد پنهان بودن آن است و از این رو لازم است این موضوع بیشتر در محیط طبیعی خود بررسی شود؛ یعنی با روش‌های تحقیق کیفی، حال آنکه در مجموع فقط در ۵ درصد تحقیقات از این روش استفاده شده است و غلبه با روش‌های کمی بوده است؛ به این نحو که حدوداً ۶۰ درصد مطالعات با این روش انجام شده‌اند و در ۶۶ درصد موارد از پرسش‌نامه به عنوان ابزار جمع‌آوری اطلاعات استفاده شده است. این امر نشان می‌دهد که به دلایل مختلف محققان چندان حاضر به بررسی مستقیم موضوع در بین مرتکبین به امر فساد نیستند.

در مقالات بررسی‌شده اطلاعات کمتری در ارتباط با پیامدهای فساد داده شده است، گزینه تأکیدشده بیشتر مقالات،

همچنان کم و محدود است و این امر باید متخصصان این حوزه را به ارائه مقالات و بررسی‌های بیشتر به این بعد بکشاند، وگرنه دچار تقلیل‌گرایی خواهیم شد؛ به این صورت که ریشه‌های اجتماعی و فرهنگی مؤثر در بروز فساد نادیده گرفته شده و صرفاً به مباحث مدیریتی و سازمانی آن توجه می‌شود.

کمبود حوزه نظری و ساختاربندی چارچوب در مقالات فساد اداری و سیاسی نمایان است. بیشتر مقالات فقط مبانی نظری و تعریف مفاهیم را ارائه کرده و از ارائه چارچوب کار پرهیز کرده‌اند. چارچوب فقط در مقالاتی دیده می‌شود که مؤلفه دیگری را در ارتباط با فساد سنجیده است. کم‌کاری و تکمیل‌نکردن پیشینه تحقیق در این‌گونه موارد زیاد به چشم می‌خورد.

در مجموع آمارها نشان از رشد صعودی مطالعات مربوط به فساد را در ایران می‌دهد. روند رو به رشد بررسی این موضوعات را می‌توان با رشد روزافزون پرونده‌های فساد و رسانه‌ای شدن آنها در جامعه مرتبط دانست. جدی‌تر شدن سطح تحریم‌های بین‌المللی بعد از سال ۱۳۹۰ و نیاز به پنهان‌کاری برای رفع نیازهای کشور و نیز شرایط اقتصادی نامناسب که به چاپ وسیع اسکناس، کاهش سطح تولیدات داخلی، افزایش شدید سطح تورم و به تبع آن اختلال در نظام بانکی کشور منجر شده است، زمینه‌ساز بروز حجم وسیع‌تری از پرونده‌های فساد شد. در این حالت منطقی به نظر می‌رسد که جامعه نسبت به این قضیه حساس‌تر شود و جامعه دانشگاهی نیز بررسی این موضوع را با حساسیت بیشتری دنبال کند.

توزیع مکانی مطالعات انجام‌شده در حوزه موضوع این تحقیق نشان از توزیع نامناسب مطالعات در استان‌های مختلف دارد. به‌طور کلی دلیل بالا بودن سطح بررسی مقالات در سطح استان‌ها را نسبت به کل ایران و در سطح کلان می‌توان به این موضوع مرتبط دانست که عمدتاً این تحقیقات در قالب پایان‌نامه‌های دانشجویی و یا مقالات پژوهشی با هزینه‌کرد

مناسبی از لحاظ شاخص فساد نبوده است و روز به روز نیز در رتبه بدتری نسبت به قبل قرار می‌گیرد. در مقالات، نگرانی‌ها و گزارش‌های زیادی در ارتباط با وجود فساد اداری، گسترش فساد و تثبیت آن در کشور مشاهده می‌شود و این امر شاخص‌های توسعه و کارآفرینی کشور را با معضل زیاد روبه‌رو خواهد کرد. نظر به اینکه علل فساد در حوزه‌های گوناگون بازبینی شد، راه‌های مختلف نیز برای کاهش یا رفع کامل این موارد ارائه شده است و در طول این ۲۳ سال، پژوهش‌های بررسی‌شده در حوزه فساد، فقط برخی از علت‌یابی‌ها راهبری و عملی شده‌اند و بسیاری از راهکارهای نظری یا اصلاً درخور توجه نبوده و یا به‌طور ناقص اجرایی شده‌اند. به هر حال در جامعه ایران با تورم روزافزون، کارکنان زیادی جلب فساد خواهند.

در مجموع می‌توان با استناد به جمیع یافته‌های تحقیقات مرور شده، نتیجه‌گیری کرد که فساد در ایران موضوعی فردی با نقصان ویژگی‌های اخلاقی نیست و ناکارآمدی‌های ساختاری است که افراد را در معرض اعمال فساد قرار می‌دهد؛ از این رو سیاست‌گذاران باید برای مقابله با فساد به زمینه‌های اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی و قانونی مؤثر بر فساد بپردازند. در ادامه باید با استفاده از راهبرد آموزش همراه با نکات فرهنگی و اخلاقی در سطح فردی، راه را برای کاهش فساد اداری و سیاسی هرچه بیشتر فراهم کنند.

منابع

الماسی، م. و فاطمی، م. ح. (۱۳۹۷). «گزارش: پیشگیری و مبارزه با فساد ۱. فراتحلیل کیفی مطالعات فساد (مقالات فارسی)»، *مطالعات اقتصاد بخش عمومی (گروه مدیریت و تشکیلات)*. ناظران علمی: سبحانیان، محمد هادی و محمد قاسمی.

خداری، ب؛ محمدزاده اقدم، ع. و مؤمنی ماسوله، ف. (۱۳۹۵). «عوامل اجتماعی مؤثر بر فساد اداری در سازمان‌های دولتی شهرستان سنندج». *فصلنامه علمی -*

پایین‌آمدن توسعه انسانی، پایین‌آمدن تولید ناخالص داخلی، توزیع نابرابر درآمد و ثروت در بعد کلان و تضعیف انگیزه‌های کارکنان در بعد خرد است. در کار الماسی و فاطمی (۱۳۹۷)، با بررسی ۳۵۰ مقاله، ۲۵۰ گزاره استخراج شده و باز به ترتیب اهمیت موارد اشاره نشده است.

مقالات به وجود فساد سیاسی بیشتر در دوران گذشته ایران اذعان دارند؛ اما با توجه به شرایط حاضر، ایران را مستعد افزایش فساد سیاسی می‌دانند. گرچه فساد سیاسی و ثبات سیاسی جامعه ما را به چالش می‌کشد، در ارتباط با فساد سیاسی کارهای میدانی چندانی صورت نگرفته و حتی نگرش‌سنجی نیز نشده است؛ فقط کارها با استفاده از آمار صورت گرفته یا به‌صورت اسنادی جمع شده است. در واقع کمبود کار در حوزه فساد سیاسی بسیار مشهود است و محققان با نداشتن شاخص مناسب، امکان ارزیابی دقیق در کشور را نداشته‌اند.

همچنین می‌توان علت پایین‌تر بودن بررسی‌های فساد را در نظام سیاسی به این امر مرتبط دانست که با توجه به اینکه نظام اداری هر کشور بازوی اجرایی نظام سیاسی آن کشور محسوب می‌شود و سیاست‌مداران با استفاده از نفوذ خود در این نظام به دنبال اهداف خود هستند، طبیعی است که اعمال مفسده‌آمیز خود را نیز از این طریق پیگیری کنند؛ بنابراین می‌توان ادعا کرد بسیاری از فسادهای واقع‌شده در نظام اداری، همان فساد زمامداران سیاسی است که در قالب فساد اداری دیده می‌شود و از این رو محققان بیشتر به فساد اداری پرداخته‌اند تا فساد سیاسی.

در کارهای فراتحلیل گذشته که به روش مطالعه‌شده این مقاله نزدیک است، راهکارهای مقالات بازبینی نشده است. در مقاله حاضر پیشنهادها و راهکارهای مقالات در ۷ قسمت مرور شده است که در مجموع بیشترین گزینه‌ها در بعد فرهنگی و سپس تأکید بر اصلاح حقوق و دستمزد است. به نظر می‌رسد با بررسی‌های صورت‌گرفته در ایران و حتی در مقایسه با کشورهای دیگر جهان، ایران در رتبه

- محمدی، م. و معصومی، م. (۱۳۹۵). «الزامات راهبرد تجهیز رسانه‌ای در برخورد با فساد سیاسی در جمهوری اسلامی ایران». فصلنامه «پژوهش‌های انقلاب اسلامی» انجمن علمی انقلاب اسلامی ایران، ۵(۱۹)، ۲۵۹-۲۳۹.
- نیک‌پور، ا. (۱۳۹۵). «بررسی تأثیر ابعاد نظارت سازمانی با رویکرد اسلامی بر فساد اداری در سازمان‌های دولتی ایران از دیدگاه کارکنان». مدیریت در دانشگاه اسلامی ۱۱(۱)، ۱۰۷-۱۲۶.
- یزدان‌پناه، ل؛ حسن‌دوست فرخانی، ه؛ بوستانی، د. و رضایی، ا. (۱۳۹۲). «بررسی رابطه نگرش به فساد اداری و دینداری (مطالعه موردی دانشجویان دانشگاه شهید باهنر کرمان)». فصلنامه مطالعات جامعه‌شناختی جوانان، ۴(۱۰)، ۱۶۰-۱۳۷.
- Almasi, M., and Fatemi, M.H. (2018). The report: Prevention and fight against corruption 1. Qualitative meta-analysis of corruption studies, Public Sector Economics Studies (Management and Organization Group) (In Persian).
- Banerjee, A., Mullainathan, S., and Hanna, R., (2012). Corruption. NBER Working Paper Series. Working paper 17968, 1-75.
- Cintra, F.R., Cassol, A., Ribeiro, C.I., and Carvalho, A. O. (2017). Corruption and emerging markets: Systematic review of the most cited, *Research in International Business and Finance*, 45, 607-619.
- Dimant, E. (2016). *The nature of corruption: An interdisciplinary perspective*, Economics Discussion Papers, No. 2013-59, Kiel Institute for the World Economy, Germany, 1-65.
- Fakis, A., Hilliam, R., Stoneley, H., and Townend, M. (2014). Quantitative analysis of qualitative information from interviews: A systematic literature review. *Journal of Mixed Methods Research*, 8(2), 139-161.
- Gans-Morse, G.J., Borges, M., Makarin, A., Mannah-Blankson, T., Nickow, A., and Zhang, D. (2018). Reducing bureaucratic corruption: Interdisciplinary perspectives on what works, *World Development, Elsevier* 105, 171-188.
- Gaitonde, R., Bjorndal, A., Oxman, A.D., Okebukola, P.O., and Ongolo-Zogo, P. (2010). Interventions to reduce corruption in the health sector, *Cochrane Database of Systematic Reviews*, 16(8). DOI: 10.1002/14651858.CD008856.pub2
- Hacek, M., Kukovic, S., and Brezovsek, S. (2013). Problems of corruption and distrust in political and administrative institutions in Slovenia, *Communist*
- پژوهشی رفاه اجتماعی، ۱۶(۶۰)، ۱۳۷-۱۷۲.
- خندان، ع. (۱۳۹۵). «فساد سیاسی و اداری: تأثیرات متقابل و نقش عوامل اجتماعی». *اقتصاد مقداری (بررسی‌های اقتصادی)*، ۱۳(۴)، ۱۹-۴۴.
- زاده‌محمدی، ع؛ سروش‌فر، ز؛ غلامرضا کاشی، ف. و غلامرضا کاشی، ف. (۱۳۹۴). «مرور نظام‌مند تحقیقات سوء مصرف مواد مخدر در نوجوانان»، *مسائل اجتماعی ایران (دانشگاه خوارزمی)*، ۶(۱)، ۱۰۷-۱۳۰.
- زرنندی، س؛ حمیدی حصار، ی. و معدنی، ج. (۱۳۹۶). «عوامل مؤثر بر فساد اداری در سازمان‌های دولتی جمهوری اسلامی ایران»، فصلنامه مجلس و راهبرد، ۲۴(۹۱)، ۲۰۲-۱۶۵.
- عباس‌زاده واقفی، ش؛ دلخواه، ج. و فروزنده دهکردی، ل. (۱۳۹۶). «شناسایی علل بومی بروز فساد اداری: مورد مطالعه شهرداری تهران». *دانش حسابرسی*، ۱۷(۶۸)، ۵-۴۰.
- علوی، م؛ فقیهی، ا؛ موسی خانی، م. و نجف بگی، ر. (۱۳۹۷). «ریشه‌های فساد اداری در سازمان‌های دولتی ایران»، فصلنامه مدیریت ایران، ۱۳(۴)، ۳۶-۱.
- عظیمی، ح؛ عطا، ع. و شامی پرزکی، ع. (۱۳۸۹). «بررسی عوامل مدیریتی و سازمانی مؤثر بر فساد اداری - مالی در سازمان‌های دولتی مراکز استان‌های اصفهان و زنجان». *اندیشه مدیریت راهبردی*، ۴(۲)، ۱۲۹-۱۴۷.
- فیروزیان، ع. و محمودیان، م. (۱۴۰۰). «مرور نظام‌مند مطالعات علمی انجام‌شده در حوزه فساد اداری در ایران»، *مسائل اجتماعی ایران*، ۱۲(۲)، ۲۰۱-۲۲۰.
- محسنی، ف. (۱۳۹۲). «پیشگیری از فساد اداری با تأکید بر فناوری اطلاعات»، فصلنامه دیدگاه‌های حقوق قضایی، ۱۸(۶۱)، ۱۳۹-۱۷۴.
- محمدی، م. ع؛ ودادهیر، ا؛ سیفی، ع. و مشتاق، ر. (۱۳۹۱). «فرا تحلیل مطالعات فقر در ایران». فصلنامه علمی - پژوهشی رفاه اجتماعی، ۱۲(۴۵)، ۷-۴۳.

- matters: rebuilding trustworthy local government in post-conflict sierra leone*. World Bank Policy Research Working Paper No. Washington DC.
- Pande, R., and Olken, B. A. (2011). Governance review paper. JPAL governance initiative. Cambridge, MA: Abdul Latif Jameel Poverty Action Lab.
- Ackerman, S., and Palifka, B.J. (2016). *Corruption and government: Causes, consequences and reform*. Cambridge University Press, New York.
- Singer, M. M. (2013). Bribery Diminishes Life Satisfaction in the Americas. Americas Barometer Insights: 2013, Number 89. Latin American Public Opinion Project, Vanderbilt University. Nashville, Tennessee.
- Svensson, J. (2005). Eight questions about corruption. *Journal of Economic Perspectives*, 19 (3), 19–42.
- Villanueva, P.A.G. (2019). Why civil society cannot battle it all alone: the roles of civil society environment, transparent laws and quality of public administration in political corruption mitigation. *International Journal of Public Administration*, 43(6), 552-561.
- Xi, X., Li, Y., Liu, X., and Weiyu Gan, X. (2016). Does religion matter to corruption? Evidence from China, Evidence from China, *China Economic Review*, 42, 34-49.
- and *Post-Communist Studies*, 46, 225-261.
- Mauro, P. (1995). Corruption and growth, *The Quarterly Journal of Economics*, 110(3), 681–712.
- Molina, E., Carella, L., Pacheco, A., Cruces, G., and Gasparini, L. (2017). Community monitoring interventions to curb corruption and increase access and quality in service delivery: a systematic review. *Journal Development Effectiveness*, 9(4) 462-499.
- Molina, E., Carella, L., Pacheco, A., Cruces, G., and Gasparini, L. (2016). Community monitoring interventions to curb corruption and increase access and quality of service delivery in low- and middle-income countries: a systematic review, *Campbell Systematic Reviews*, 12(1), 1-204.
- Moise, G. M. (2020). Corruption in the oil sector: A systematic review and critique of the literature. *The Extractive Industries and Society*, 7(1), 217-236.
- Onwujekw, O., Agwu, P., Orjiakor, C., McKee, M., Hutchinson, E., Mbachu, C., Odi, A., Ogbzor, P., Obi, U., Ichoku, H., and Balabanova, D. (2019). Corruption in anglophone west africa health systems: a systematic review of its different variants and the factors that sustain them. *Health Policy and Planning*, 34(7), 529-543.
- Olukotun, A., (2015). Refocusing the anti-corruption war, *The Punch*. 64p.
- Sacks, A., and Larizza, M. (2012). *Why quality*

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
 پرتال جامع علوم انسانی

مقالات استفاده شده در تحلیل و نگارش مقاله

سال	موضوع	نام مجله پژوهشی	sid	noormagz	magiran	فایسنده	مقاله از مجله جامعه‌شناسی	مجلات غیر جامعه‌شناسی	مقاله جامعه‌شناسی چاپ در
۱۳۸۰	بررسی فساد اداری و روشهای کنترل آن	مدرس علوم انسانی	*	*	*	سید حمید خداداد حسینی، محسن فرهادی نژاد	*		
۱۳۸۱	فساد اداری، علل و عوامل آن	تعاون و کشاورزی		*		محمود جوهری	*		
۱۳۸۲	فساد اداری و راههای مبارزه با آن	تعاون و کشاورزی		*		محمد طالقانی	*		
۱۳۸۳	فساد اداری و امنیت اجتماعی (اختلاس - ارتشاء)	دانش انتظامی	*	*		بهرام گلگون	*		
۱۳۸۳	بررسی عوامل بروز فساد اداری و راهکارهای پیشگیری و کاهش آن	دانش حسابرسی		*		محمد حسین فتح آبادی	*		
۱۳۸۴	استراتژی مبارزه با فساد: آیا فناوری اطلاعات فساد اداری را کاهش می‌دهد؟!	مدرس علوم انسانی	*	*	*	حسن دانایی فرد	*		
۱۳۸۵	فساد اداری و راهکارهای مناسب برای مبارزه با آن	مجلس و راهبرد		*		رحمت الله قلی پور، طیبه نیک رفتار	*		
۱۳۸۵	پیامدهای امنیتی فساد اقتصادی - سیاسی در کشورهای در حال توسعه	مجله دانشکده حقوق و علوم سیاسی	*	*	*	دکتر سعیده لطفیان	*		
۱۳۸۶	فساد سیاسی از نظر برخی متفکرین مسلمان	فصلنامه سیاست	*	*	*	سید رحیم ابوالحسنی	*		
۱۳۸۶	تأثیر فساد اداری بر توسعه انسانی جوامع	اخلاق در علوم و فناوری	*	*	*	محسن علیزاده ثانی، علی اصغر فانی	*		
۱۳۸۷	آسیب شناسی روش های مبارزه با فساد اداری در ایران	مطالعات راهبردی	*	*	*	محمد خضری	*		
۱۳۸۸	پژوهش بررسی رابطه بین سرمایه اجتماعی و فساد اداری	راهبرد	*	*	*	مهدی خلف خانی	*		
۱۳۸۸	تعیین عوامل موثر بر بروز و گسترش فساد اداری و روش های کنترل آن در سازمان تربیت بدنی جمهوری اسلامی ایران از دیدگاه کارشناسان	پژوهش در علوم ورزشی		*	*	حمیدرضا صفری جعفرلو، محمود گودرزی، سید نصراله سجادی، محمد حسین قربانی، حجت اله دارابی			

۱۳۸۸	فساد اداری در مدارس آموزشی: عوامل مؤثر بر پیدایش، گسترش و کاهش آن	مدیریت دولتی (دانشگاه تهران)	* * *	رضا رسولی، بهنام شهبائی *
۱۳۸۸	بررسی عوامل مؤثر بر کاهش فساد اداری (مطالعه موردی در شهرداری تهران)	مدیریت فرهنگ سازمانی	* * *	شمس السادات زاهدی، سینا محمدنبی و مهدی شهبازی
۱۳۸۹	فساد سیاسی و ثبات سیاسی	جامعه شناسی ایران	* * *	معیدفر، سعید؛ احمدی، حسین
۱۳۸۹	بررسی تأثیر رابطه ادراک بی عدالتی در سازمان بر گسترش میل به فساد اداری	مدیریت راهبردی	* * *	غلامرضا سلیمی، علی اصغر پور عزت *
۱۳۸۹	بررسی عوامل مدیریتی و سازمانی مؤثر بر فساد اداری مالی در سازمان های دولتی مراکز استان های اصفهان و زنجان	اندیشه مدیریت راهبردی	* * *	حسین عظیمی، علی عطاfer، علی شائمی برزکی *
۱۳۸۹	بررسی آثار فساد اداری بر سرمایه اجتماعی	مهندسی فرهنگی	* * *	احمد شهبانی، محمد سلیمانی *
۱۳۹۰	پیمایشی طولی در زمینه علل فساد اداری	چشم انداز مدیریت دولتی	* * *	محسن فرهادی نژاد و محمد لگزبان *
۱۳۹۰	مفهوم فساد اداری در نظام آموزش دولتی	اخلاق در علوم و فناوری	* * *	محمد آتشک، محمد قهرمانی، ابوالقاسمی، مقصود فراستخواه *
۱۳۹۰	سنجش فساد اداری: درآمدی بر تبیین الزامات روش شناختی طراحی شاخص ملی	روش شناسی علوم انسانی	* * *	عبدالله توکلی *
۱۳۹۰	آسیب شناسی فرهنگی در ارتقای سلامت اداری سازمان های دولتی و غیر دولتی	دین و ارتباطات	* * *	علی ربیعی، مینو بیگدلی *
۱۳۹۰	بررسی تاثیرات مستقیم و غیر مستقیم عوامل مدیریتی و سازمانی بر فساد اداری مالی مطالعه موردی سازمان های دولتی مراکز استان های اصفهان و زنجان	مدیریت فرهنگ سازمانی	* * *	حسین عظیمی، علی عطاfer، علی شائمی برزکی *
۱۳۹۰	مطالعه عوامل مؤثر بر وقوع و رشد فساد اداری و ادراک شده و روش های کنترل آن در سازمان های ورزشی ایران	مطالعات مدیریت ورزشی	* * *	محمود گودرزی، محمد حسین قربانی، حسین پور سلطانی، حمیدرضا صفری
۱۳۹۱	بررسی برخی عوامل اجتماعی مؤثر بر فساد اداری - مورد مطالعه: سازمان های اداری شهر یزد	جامعه شناسی کاربردی	* * *	منصور حقیقتیان، سمیه کریمی زاده، جواد نظری *

عوامل مؤثر بر بروز فساد در سازمان‌های ورزشی (مطالعه موردی فساد اداری در فدراسیون فوتبال جمهوری اسلامی ایران)	مدیریت ورزشی	*	*	مقصود نجفی کلوری، محمود گودرزی، ابوالفضل فراهانی، حسن اسماعیلی بیده‌ندی	۱۳۹۱
قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران در مقابله با فساد آوری قدرت سیاسی	فصلنامه مطالعات حقوقی قدرت نرم	*	*	علی بهادری جهرمی	۱۳۹۱
نقش فرهنگ سازمانی در پیشگیری از بروز فساد اداری	مدیریت دولتی	*	*	علی ربیعی، هاجر آصف	۱۳۹۱
آسیب شناسی دولت در ایران در دوره پهلوی: فساد سیاسی به روایت اسناد	پژوهشنامه علوم سیاسی	*	*	احمد گل محمدی	۱۳۹۲
بررسی نقش فناوری اطلاعات در کاهش فساد اداری از طریق افزایش شفافیت اطلاعات، بهبود پاسخگویی و ارتقاء اعتماد و درستی	فصلنامه مطالعات و پژوهش و مدیریت اطلاعات	*	*	حسین شریفی، محمدحسین مشرف جوادى، مرضیه حاجی پور	۱۳۹۲
بررسی رابطه نگرش به فساد اداری و دینداری (مطالعه موردی دانشجویان دانشگاه شهید باهنر کرمان)	فصلنامه مطالعات جامعه‌شناسی جوانان	*	*	لیلا یزدان پناه، هادی حسن دوست فرخانی، داریوش بوستانی، امید رضایی	۱۳۹۲
بررسی رابطه‌ی بین قدرت سیاسی و فساد اداری و ارائه‌ی راهکارهای مناسب برای مبارزه با آن از دیدگاه مدیریت اسلامی	مهندسی فرهنگی	*	*	سعید امام قلی زاده، صمد امام قلی زاده	۱۳۹۲
بررسی عوامل فردی و سازمانی مؤثر بر فساد اداری در شعب بانک سپه استان قم	مدیریت فرهنگ سازمانی	*	*	غلامرضا طالقانی، زهرا طباطبایی، علی غفاری	۱۳۹۳
بررسی گرایش دانشجویان به فساد اداری و عوامل اجتماعی مؤثر بر آن (مطالعه‌ی دانشجویان دانشگاه شهید باهنر کرمان)	مسابقات علمی و پژوهشی	*	*	هادی حسن دوست فرخانی، لیلی یزدان پناه	۱۳۹۳
مطالعه جرم‌شناسی تخلفات و فساد اداری؛ (در کارکنان سازمان فرهنگی-تفریحی شهرداری اصفهان)	رفاه اجتماعی	*	*	محمد فرجیها، حسین جوادى	۱۳۹۳
رابطه حساسی عملکرد با کاهش فساد اداری، افزایش شفافیت، بهبود پاسخگویی و ارتقاء اعتماد و درستی	فصلنامه دانش حساسی	*	*	اکبر اعتباریان و دیگران	۱۳۹۳
سنجش سلامت و فساد اداری در شهرداری تهران	فصلنامه مطالعات رفتار سازمانی	*	*	مجتبی امیری، عباس نرگسیان، النازبحری رودپشتی	۱۳۹۴
بررسی چگونگی تأثیر حقوق و دستمزد بر کاهش فساد اداری و مالی	فصلنامه مطالعات منابع انسانی	*	*	علیرضا قاهر دوست، حمیدرضا یزدانی، سیدمحمدرضا ناصرزاده	۱۳۹۴

۱۳۹۴	رابطه فناوری اطلاعات با فساد اداری: نقش وجدان کاری به عنوان یک اصل اخلاقی	اخلاق در علوم و فناوری	*	*	هادوی نژاد و زهرا جاوید
۱۳۹۴	ارائه رویکرد ترکیبی ANP-DEMATEL فازی برای تحلیل عوامل فرا سازمانی موثر در بروز فساد اداری و مالی در سازمان های دولتی	پژوهش‌های مدیریت راهبردی	*	*	مهدی اجلی، حسین عظیمی، ایمن قاسمیان صاحبی
۱۳۹۴	مشخصه های اقتصادی، اجتماعی، جمعیتی و ادراک از فساد جوانان تهرانی	فصلنامه مطالعات جامعه شناختی جوانان	*	*	منصور حقیقتیان، علی سیف زاده
۱۳۹۵	ارائه الگوی نظارت عمومی به منظور پیشگیری از بروز فساد اداری در سازمان های دولتی ایران	مجلس و راهبرد	*	*	امین نیک پور
۱۳۹۵	بررسی تاثیر ابعاد نظارت سازمانی با رویکرد اسلامی بر فساد اداری در سازمانهای دولتی ایران از دیدگاه کارکنان	مدیریت دانشگاه اسلامی	*	*	امین نیک پور
۱۳۹۵	توسعه مدل پویا برای تحلیل فساد اداری در ایران	مجلس و راهبرد	*	*	فاطمه اسمی خانی، فرزاد حقیقی راد
۱۳۹۵	رابطه بین تعهد سازمانی و گرایش به فساد اداری بین کارکنان شهرداری تهران	رفاه اجتماعی	*	*	منصور حقیقتیان، معصومه دوله، ایمان طعیمه پور، فاطمه دوله
۱۳۹۵	عوامل اجتماعی مؤثر بر فساد اداری در سازمانهای دولتی شهرستان سنندج	رفاه اجتماعی	*	*	بهزاد خدری، عبدالله محمدزاده، فریده سادات مومنی ماسوله
۱۳۹۵	فساد سیاسی و اداری: تاثیرات متقابل و نقش عوامل اجتماعی	اقتصاد مقداری	*	*	عباس خندان
۱۳۹۵	بررسی تأثیر نظارت سازمانی با رویکرد اسلامی بر فساد اداری در سازمان های دولتی ایران	راهبرد	*	*	امین نیک پور، علیرضا منظری توکلی، سنجر سلاقه، مسعود پورکیانی، علیرضا عرب پور
۱۳۹۵	اهمیت و تاثیر نماز در کاهش میزان فساد اداری	پژوهش ملل	*	*	حمیدرضا جاویدان داروگر
۱۳۹۵	الزامات راهبرد تجهیز رسانه‌ای در برخورد با فساد سیاسی در جمهوری اسلامی ایران	فصلنامه علمی - پژوهشی انقلاب اسلامی	*	*	منوچهر محمدی و سید محمد معصومی
۱۳۹۵	بررسی تاثیر شفافیت سازمانی بر کاهش فساد اداری با میانجی گری اعتماد سازمانی	مدیریت دولتی	*	*	حسن درویش و فاطمه عظیمی
	(مطالعه موردی: کارکنان بیمارستان ۱۵ خرداد ورامین)				

۱۳۹۵	رابطه پابندی کارکنان به معیارهای اخلاقی با فساد اداری و ارائه الگو و فناوری	اخلاق در علوم و فناوری	*	امین نیک پور و دیگران
۱۳۹۵	تاثیر سلامت اجتماعی بر کنترل فساد اداری در اداره کل ورزش و جوانان استان فارس	فصلنامه علمی- پژوهشی علوم اجتماعی	*	علیرضا زارع ، زهرا انصاری ، مریم فلاح کاظمی
۱۳۹۵	عوامل مؤثر بر بروز فساد اداری و روشهای کنترل آن در وزارت ورزش و جوانان	مطالعات مدیریت رفتار سازمانی در ورزش	*	علیرضا زارع، صدیقه حیدری نژاد و سیده ناهید شتاب بوشهری
۱۳۹۶	شناسایی علل بومی بروز فساد اداری : مورد مطالعه شهرداری تهران	دانش حسابرسی	* * *	شیرین السادات عباس زاده واقفی، جلیل دلخواه، لطف ... فروزنده دهکردی
۱۳۹۶	اولویت بندی معیارهای تأثیرگذار بر بازدارندگی فساد اداری با اتکا به رهنمودهای اسلامی	مدیریت دولتی (دانشگاه تهران)	* * *	سیدمهدی الوانی، وجه الله قربانی زاده، مهدی اسلام پناه
۱۳۹۶	عوامل اجتماعی فرهنگی موثر بر نگرش به فساد در میان شهروندان کرمانی	مسائل اجتماعی ایران	* * *	منصور حقیقتیان، طیبه بلوردی
۱۳۹۶	اولویت بندی ابعاد عدالت سازمانی از منظر اثرگذاری بر کاهش فساد اداری با رویکرد کوک و سیفرد	مطالعات جامعه شناسی	*	هوشنگ تقی زاده، غلامرضا سلطانی فسقندیس
۱۳۹۶	عوامل مؤثر بر فساد اداری در سازمانهای دولتی جمهوری اسلامی ایران	فصلنامه و مجلس راهبرد	* *	سعید زرنندی، یاسین حمیدی حصارى، جواد معدنی
۱۳۹۶	تبیین اثر عوامل سازمانی و مدیریتی بر بروز فساد اداری مالی در سازمانهای ورزشی (مطالعه موردی استان گیلان)	فصلنامه و مدیریت توسعه ورزش	* *	شهرام شفیعی، مهرعلی همتمی نژاد، یوسف پرواز
۱۳۹۶	فساد اداری و تاثیر آن بر توسعه کارآفرینی شواهدی از موسسه دیده بان کارآفرینی	مدیریت سازمانهای دولتی	* * *	اسماعیل کاکه برایی، سهراب دل انگیزان، کیومرث سهیلی
۱۳۹۶	شناسایی عوامل مدیریتی موثر بر فساد اداری- مالی (مطالعه موردی: ناجا)	مجله نظارت و بازرسی فصلنامه	*	حمید نورعلی دخت
۱۳۹۶	طراحی مدل بازدارنده فساد اداری با اتکاء به آموزه های اسلامی	مدیریت منابع در نیروی انتظامی	* *	سید مهدی الوانی، مهدی اسلام پناه
۱۳۹۷	رسانه ها ابزاری برای ترویج شفافیت و مقابله با فساد سیاسی و مالی	رسانه	*	غلامحسین بیابانی، بهنام ذوقی
۱۳۹۷	بررسی فساد سیاسی و رابطه آن با توسعه سیاسی از منظر جامعه شناسی سیاسی	مطالعات جامعه شناسی	*	احدی، پرویز؛ غفاریان گیلو، محمد، جوان پور، عزیز نوجوان، صمد

۱۳۹۷	ریشه های فساد اداری در سازمانهای دولتی ایران	فصلنامه علوم مدیریت ایران	* * *	مینا علوی، ابوالحسن فقیهی، مرتضی موسوی خانی، رضا نجف بیگی
۱۳۹۷	اثر سرمایه ساختاری بر کاهش فساد اداری با نقش میانجی انگیزه های فردی ارتکاب فساد (مطالعه موردی: سازمانهای دولتی استان کرمان)	فصلنامه مدیریت دولتی	* * *	رضا سپهوند، محسن عارف نژاد، مسعود سپه وند، فریبرز فتحی چگنی
۱۳۹۷	تحلیل وضعیت فساد اداری براساس سلامت روان با نقش میانجی گری بهزیستی روان شناختی (مدل یابی معادلات ساختاری)	پژوهش‌های روان‌شناسی اجتماعی	*	رضا حسین پور، رامین غریب زاده، سلیم کاظمی
۱۳۹۷	تدوین مدل علی بروز فساد اداری در مناطق شهرداری	فرایند مدیریت و توسعه	*	فتاح آقا زاده، حسن عابدی جعفری، حبیب اله طاهرپور کلاتری، سعید زرنندی
۱۳۹۷	رابطه رهبری اخلاقی با فساد اداری؛ نقش میانجی عدالت سازمانی	فصلنامه اخلاق در علوم و فناوری	*	دکتر محمد زارع نیستانک، دکتر غزاله طاهری عطار، شقایق حبیبی، محمدامین نائینی
۱۳۹۷	نظریه ضد سرمایه‌های فساد اداری و نقد مفهوم سرمایه اجتماعی	رفاه اجتماعی	* * *	حمیدرضا عریضی
۱۳۹۷	طراحی مدل تحلیل تفسیری-ساختاری علل مؤثر بر فساد اداری دولت الکترونیک در ایران	بررسی مسائل اجتماعی ایران	* * *	محمد حسن بهبودی، مهدی ابزری، اکبر اعتباریان
۱۳۹۷	زمینه های اجتماعی رواج فساد اقتصادی و اداری (مطالعه دربار ه ی شهرداری های مناطق و بانکها در شهر تهران)	مسائل اجتماعی ایران	* * *	فریدین منصوری، مژگان حسینی قمی، حسین مصلحتی
۱۳۹۷	اهمیت پیشگیری از فساد اداری و تاثیر آن بر سلامت اجتماعی	آموزش و سلامت جامعه	* * *	حمیدرضا حسن پور، بهزاد رضوی
۱۳۹۷	تاثیر شفافیت سازمانی بر فساد اداری با تاثیرات متقابل اعتماد سازمانی در مراکز درمانی شهرداری تهران	مدیریت و بهداشت و درمان	* * *	حوریه فیض آبادی، سعید علائی
۱۳۹۷	شناسایی عوامل فردی مؤثر بر تمایل به فساد اداری در شهرداری تهران	فصلنامه مطالعات رفتار سازمانی	*	حسن عابدی جعفری، حبیب الله طاهر پور، سعید زرنندی، فتاح آقازاده
۱۳۹۸	رابطه روابط سیاسی و فساد اداری با برونسپاری اماکن ورزشی شهرداری تهران	مطالعات مدیریت رفتار سازمانی در ورزش	* * *	سیدامین دهقان ؛ محمد خبیری، میرابراهیم حسینی، سید مجید عبداللهی، مهدی قنبری
۱۳۹۸	تحلیل رابطه بین معنویت در محیط کار و فساد اداری: نقش میانجی اخلاق حرفه‌ای	فصلنامه اخلاق در علوم و فناوری	* * *	رامین غریب زاده، سلیم کاظمی، شیما غریب زاده

پیوست

چک‌لیست استفاده‌شده برای استخراج اطلاعات

بخش نظری		بخش عمومی	
مؤلفه‌های فساد	اهمیت و ضرورت	رشته	سال
نظریه‌های نظریه‌پردازان	پیشینه تحقیق	موضوع اساسی تحقیق	سال
اهداف اصلی تحقیق	سؤالات اصلی تحقیق	روش‌های آماری	جامعه آماری
		حجم نمونه	ابزار تحقیق و پایایی
		شیوه نمونه‌گیری	روش‌های آماری
		متغیر وابسته	
		متغیرهای مستقل	
		سؤال‌ها یا فرضیات	
		نوع تحقیق (تجربی، توصیفی، علمی، تحلیلی بودن، کمی - کیفی)	
		یافته‌ها - نتایج	
		راهکارهای اصلی	
		یافته‌ها، نتایج	

نام مجله:

سال:

شماره/
دوره

